

ANTOLOGIJA MARIBORSKIH PESNIKOV

IZBRAL IN UREDIL ROBERT TITAN FELIX

—

—

—

Robert Titan Felix	3
Flosar, zamahni z veslom, pa hajd v hram umetnosti	3
Rudolf Maister	13
Stanko Majcen	19
Janko Glazer	23
Edvard Kocbek	27
Branko Rudolf	33
Kajetan Kovič	39
France Forstnerič	43
Slavko Jug	47
Erika Vouk	51
Herman Vogel	55
Andrej Brvar	59
Danica Križanič Müller	63
Lidija Gačnik Gombač	67
Borut Gombač	73
Petra Kolmančič	77
David Bedrač	81
Andrej Hočevar	85
Denis Škofič	89
Podatki o prvih knjižnih izdajah izbranih pesmi	93

Robert Titan Felix

Flosar, zamahni z veslom, pa hajd v hram umetnosti

I.

Pripraviti izbor pesnikov, ki so bili na različne načine povezani z nekim mestom skozi daljše časovno obdobje, ne da bi to postalo bolj ali manj običajna pesniška antologija, okoli katere se bo (morda) razvnila razprava o tehtnosti izbora pesnikov in samih pesmi, je precej nemogoča naloga. Še posebej, če gre ob tem tudi za osebno simbolno dejanje, s katerim se poslavljam od udeležbe v kulturnem utripu tega mesta in s tem letnikom tudi od urejanja literarnih strani Dialogov. Obenem ima ta izbor še nek poseben pomen za Dialoge: obeležuje petdesetletnico njihovega izhajanja. Nemogoče naloge se niti ne bom loteval, ampak bom v predgovoru izhajal iz dejstev. Kot nasploh v vsem nadaljnjem razmisleku. To namreč hkrati je in ni običajna antologija in prav je, da podrobno opredelim tako ta »je« kot tudi »ni«.

Najbolj reprezentativen in odmeven izbor mariborske pesniške ustvarjalnosti do zdaj predstavlja *Neka druga dežela* Franceta Filipiča in Janka Lavrina iz leta 1964, ki pa se ob podrobnejšem ogledu pokaže bolj kot nekakšna predstavitev ali celo promocija tedanjih aktualnih ustvarjalcev, saj vključuje samo sedem imen, med katere je izmed »klasikov« vključen samo Janko Glazer, mlajši avtorji v drugi polovici knjige pa se tudi niso predstavili ravno s presežnimi položaji svoje lastne umetniške kariere, ker v času natiska do nje večinoma niso še niti prispleli. *Neka druga dežela* torej vloge »mariborske pesniške antologije« skoraj ne more opravljati oziroma ima ta v Dialogih večjo informativno težo vsaj iz dveh razlogov.

Prvi je ta, da od predhodnikov ob Glazerju upošteva še Rudolfa Maistra, Stanka Majcna in Edvarda Kocbeka, drugi pa, da bi od takrat aktualnih ustvarjalcev sam v knjigi zagotovo pričakoval še Kajetana Koviča. Zakaj ga ni, ne bom sodil, tudi ne bom prejudiciral, da morda promocijske ravni *Neke druge dežele* preprosto ni potreboval, pa je zdaj vseeno, ali zaradi že takrat doseženega pomena v slovenski umetnosti ali pa ker se je preprosto po raznetih umetniških debatah v ranem svitu dostenjanstveno pozibaval v posteljo v nekem drugem, ne preveč oddaljenem mestu. Seveda bi lahko v Mariboru povprašal, kako je bilo v resnici, saj bi prav go-to še vedno našel koga, ki bi to vedel, a za to preprosto ni več časa. Tako da je ta prispevek k slovenski literarni zgodovini morda kljub vsemu prva prava »mariborska pesniška antologija«; če ni, pa bom seveda z veseljem odstopil od te nekoliko prenapete teze in v naslednji številki Dialogov priobčil primeren popravek.

Vseeno pa imam upravičen razlog, da izhajam ravno iz te teze, čeprav lahko v Mariboru odmeva kot nesprejemljiva uredniška aroganca. Razlog je preprosto ta, da sem upošteval možnost, da bi to kljub vsemu lahko bila takšna antologija, ter oseben izbor pesnikov in posameznih pesmi – predvsem pri tistih pesnikih, ki me na intimni ravni ne nagovorijo najbolj ali pa moje lastno ustvarjalno naprezanje simbolno-sporočilnim osnovam njihovega opusa celo nasprotuje – uskladil z zunanjimi razlogi za izbor tako, da sem od osebne ravni preprosto odstopil in pri »ne-mojih« avtorjih izbral na estetski in sporočilni ravni (naj)bolj dovršena pesniška besedila. Pri tem nisem ravno izbiral med tistimi pesmimi, ki jih ponatiskujejo povsod in kar naprej, saj nisem hotel, da bi se mi osebno simbolno dejanje na koncu spremenilo v nekakšen album uspešnic.

Na kratko pa naj pojasnim tudi ta nesrečni pridevek »mariborska«. Izbiral sem preprosto med avtorji, ki so bili z Mariborom na osebni, profesionalni ali umetniški ravni dovolj povezani, da so v zadostni meri tudi del zgodovine in identitete mesta. Med njimi sem izbral 18 najboljših po lastni presoji. Seveda bi lahko še koga dodal, in če bo kdo kdaj pripravil podobno reč v kaki debeli bukvi, kot so ob takih priložnostih v navadi, bo koga tudi še moral dodati. Prepričan pa sem, da vsaj v razdelku »Klasiki in predhodniki« ne bo mogel pripraviti bolj reprezentativnega izbora, vsaj kar se tiče samih imen. Toliko uredniške arogance pa si bom na tem mestu vendarle privoščil.

Sam sem v Maribor prišel šele pred približno desetimi leti in kot prišlek polovice antologije, v kateri so avtorji, ki ustvarjalno niso več aktivni ali niso del kolektivnega spomina mesta, ne bi mogel pripraviti brez nesebične pomoči Andreja Brvarja. Za nekatere od njih sem sploh prvič slišal, ker se niso uspeli prebiti v nacionalni književni kanon. Brez *pomočnika* tega dela antologije prav gotovo ne bi mogel pripraviti, ali vsaj ne na primerno tehten način, tako da če bo ta številka Dialogov v mestu opravila kakršnokoli simbolno vlogo ali si celo pridobila kakršenkoli kulturni pomen, gre vsaj polovica zaslug zanjo Andreju Brvarju. Kot za marsikaj drugega v kulturnem utripu tega mesta, pa naj se o »umetniškem dometu« posamezne njegove pesmi na promenadnih kavah še toliko razpravlja. Seveda ni vse, kar je napisal, čisto zlato, kot pri nikomur ni, ampak kjer ga je dobro pihnil, pa je res odličen, tako da je njegov razdelek ob Maistru in Rudolfu eden meni najljubših v tem izboru, da tudi s tem opravimo. V rubriki Zahvale torej: Andrej, hvala.

Za identitetni aspekt nesrečnega pridevka »mariborska« pa ne bomo porabili veliko črnila in polomili niti enega samega gosjega peresa. Seveda obstaja »medanska šola«, ampak bolj zato, ker so predstavniki neke umetniške smeri v istem krogu ustvarjali, debatirali in tudi ruknili kak deci, ne nujno v tem vrstnem redu, tako da je v podobnih primerih poudarek vedno na umetnosti in ne na kraju ali celo stavbi, kjer so umetniki počivali, utrujeni od težavnosti umetniških podvigov. In sam ne poznam nobenega

podobnega slovenskega primera, tako da se utemeljevanju »lokacijskega vprašanja« preprosto izognimo; če pa že obstaja, pa je to tema za znanstveni članek, ne za debate ob tej antologiji.

II.

Literarnoznanstvenim kriterijem, čeprav gre v osnovi vendarle za osebno simbolno dejanje, smo torej zadostili s tem, da smo upoštevali prvenstveno splošen pomen posameznega avtorja v slovenski literarni zgodovini in šele potem osebni bralni okus, pripravili pa smo tudi prime- ren uredniški aparat, kar se tiče prvih natisov, razen tega pa smo ob Brvarjevi nesebični pomoči zagotovili, da boste v prvi polovici antologije težko pogrešali kakega »klasika«, vezanega na Maribor. O prihodnji kano-niziranosti, vsaj v lokalnem kontekstu, druge polovice avtorjev razumljivo še ne moremo soditi, a to tveganje stika s sodobnostjo vsaka antologija pač mora prenesti.

Da smo izbrali literarnoznanstvenim kriterijem primerne pesmi, tudi ne more biti vprašljivo, saj je že bilo poudarjeno, da vsaka pesem ustreza običajnim estetskim kriterijem pri sestavljanju podobnih antologij, na to, da pa morda ne bi bile izbrane »prave«, pa ne moremo pristati, saj ta antologija, kot je že bilo poudarjeno, noče biti album uspešnic, po drugi strani pa se lahko branimo, da »pravost« vse prevečkrat določa ideologija določene družbene stvarnosti v konkretnem času. Da bi bila literatura morda iz tega ustroja izvzeta, seveda ne kaže niti razpravljati. Konec concev smo še vedno tako ali drugače navezani na romantični projekt in s tem po-vezani s »prešernovsko strukturo«, ki jo je problematiziral že Pirjevec v raz- pravi *Vprašanje o poeziji* in če njegova izvajanja povežemo s prerezom časa, ki ga zajema naša antologija, bomo dobro razumeli simbolno- sporočilni koncept izbora pesnikov in pesmi, oziroma samo simbolno igro, ki je s to antologijo postavljena in na razpolago posameznemu bralcu.

III.

Problemi sodobne slovenske stvarnosti so v marsičem še vedno po- sledica romantičnega projekta, pravzaprav romantične demoničnosti, pri čemer demoničnost romantične paradoksalno ni v demoničnih temah, ki jih sicer v romantični tradiciji ne primanjkuje, ampak ravno v nasprotnem: v romantičnih idealih. Obseg škode, ki je v sodobni slovenski stvarnosti na- stal, ko smo na to podlago nepremišljeno vezali še ameriško kapitalistično mašinerijo, se zdi nepopravljiv, ampak drznimo si vsaj to, da stanje s Pirje- čevom pomočjo poskušamo zagrabititi za vrat.

Izhajajmo iz problematizirane teze iz *Vprašanja o poeziji*, »da je pra- vilna in prava le tista pesem, ki daje doraščajoči mladini smisel in perspek- tivo njenega življenja«. Zanalašč nismo postavili v oglate oklepaje s tremi pikami tistega dela ugotovitve, ki ga bomo zdaj odstranili, saj si bomo ugo-

tovitev drznili prenesti na stanje celotne družbe: pravilna in prava je tista pesem, ki daje smisel in perspektivo življenja. In mar pesništvo tega vedno znova tudi ne poskuša, dandanes nič manj kot kadarkoli, morda samo še bolj? Pirjevec je bil dovolj inteligenten mislec, da pri tem vprašanju ni kupil osmišljena naroda in vsakega posameznika, ki mu pripada, na podlagi Prešernovega »žrtvovanja«, ampak je bil bolj pozoren na to, koliko smisla in perspektive je bil deležen sam Prešeren. To pa je tudi bistveno, kajti da bi katerokoli žrtvovanje lahko opravilo kaj proti žrtvovanjem nasploh, nas je dobro poučila izkušnja preroka Jezusa iz Nazareta, ki je prostovoljno stopil na križ, da bi križe enkrat za vselej odpravil, a so jih potem njegovi častilci v njegovem lastnem imenu postavili samo še stokrat več, zato bomo možnost, da bi samožrtvovanje v tem kontekstu lahko opravilo kaj bistvenega za vnaprej, ravno na podlagi Jezusove lastne izkušnje odpravili kot spodeljeni projekt.

Pirjevec ugotavlja, da samožrtvovanje za Prešerna ni v tem kontekstu opravilo nič bistvenega, kvečemu obratno. Pirjevec na podlagi soneta *Življenje ječa, čas v nji rabelj hudi* iz Sonetov nesreče (do neke mere tudi rezultata in izrazitve Prešernovega osebnega poloma na profesionalnem, pravnem področju) ugotavlja, da bi lahko bil Prešernov polom tudi posledica značilnosti same dobe, ki je bila »čas nacionalne in socialne nesvobode, izkoriščanja, vsakršnega zatiranja, krivičnosti, nekulturnosti itd., ko poštenemu, naprednemu, kulturnemu človeku, kakršen je bil prav France Prešeren, res ni bilo živeti; zato se nam obup, ki žari iz njegovega soneta, prikazuje kot izraz pesnikove najgloblje prizadetosti, krivičnosti, nečlovečnosti in zavrnjenosti.« Ampak, mar niso enako ugotavljeni že prvi kristjani za rimskega imperija, utopični socializem za kapitalizem 19. stoletja in nič manj (s protesti) tudi mi za našo lastno stvarnost? Je potem nekaj narobe samo s stvarnostjo ali tudi z našim odnosom do nje? Dobro, stvarnost ni nikoli idealna, nobena od omenjenih ni bila, in tudi naša lastna je daleč od tega, ampak vprašajmo se, ali Prešernov pesniški projekt, postavljen na podlagi osebnega poloma, res predstavlja rešitev. Je torej milost angelov ali skušnjava hudičev?

Pirjevčovo vprašanje je, ali je bil res »tedanjii čas tako zelo nečloveški, krut in krivičen, da nanj ni bilo mogoče reagirati drugače kot prav s totalnim pesimizmom? Lahko da, ampak pri nečloveškosti, krutosti in krivičnosti tedanjega sveta, kakor ga je doživeljal Stanko Vraz, je imel Prešeren sam tudi nekaj opraviti, ko je Vraza z ljubljanskimi pajdaši naganjal proti Zagrebu, tega Prešernu ne bomo kar tako odpisali. Oglejmo si raje Prešernov romantični projekt, ki na osebni ravni ni nič drugega kot prenestitveni mehanizem, ker ni mogel prenesti dejstva, da ni ravno pravnik z blešečo kariero: sicer sem v življenju popolnoma neuspešen, ampak napisal bom tako pesem, na kateri bo v prihodnje narod stal, da mi ne bo treba več gledati lastnemu porazu v obraz. In to ni nič drugega kot romantična izvedba nesmiselnega podviga, v katerega demoničnem krogu se vrtimo od začet-

ka monoteistične reforme. Bodimo previdni, romantika nima ničesar opraviti z desakralizacijo sveta, saj niti ne more imeti, ker desakralizacije sveta nikoli niti ni bilo, ampak smo samo status Svetič ukradli cerkvam in jih podelili Koncertnim dvoranam. Da; umetnost je religija sodobnega sveta in čisto nič drugega.

Pirjevec vidi človeka v svetu življenja kot nihilistično bitje »volje do moči« in ta ugotovitev je povsem skladna z dejstvi, če upoštevamo vse krvave podvige, ki si jih je vrsta homo sapiens skozi zgodovino privoščila. Postavo v kakršnikoli že izvedbi pa kot obrambo pred nihilizmom. Kar pa Pirjevcu iskreno začudi, je, zakaj se obramba pred nihilizmom vedno zvrne nazaj v nihilizem, v kaos in razkroj, kakor so v tistem času »uradni kulturniki« označevali kaotično poezijo razkroja, ki jo je ustvarjala mlada generacija umetnikov. Preprosto zato, ker se vsaka izvedba idealitetnega projekta drugače niti ne more končati. Zdrs v kaos in razkroj je nujen, saj Postava ne obrzda Gona, ampak ga samo vpreže v družbeni pogon, s pričakovanjem, da se bo Gon s tem preprosto strinjal, seveda se pa ne in vedno znova udari v kontra – predvsem v časih družbenih napetosti in nestabilnosti, ko vera v Postavo ni več povsem trdna. In da se rešimo iz kaosa in razkroja, si ponavadi nismo sposobni izmislieti ničesar drugega, kot da postavimo novi nesmiseln Idealitetni projekt, ki začne vse skupaj znova. Boj angelov svetlobe z angeli teme se ne more nikoli pričeti, da bi dokončno odpravil problem divjaškega homo sapiensa, obrzdanega v kulturi, saj se dogaja vedno znova in kar naprej, ne da bi kaj bistvenega dosegel. In v tem je ves problem.

Sam sem prepričan, da bi moral človek prepoznati samega sebe takega, kot je, kot bitje narave, ki ni najbolj »humano«, največji zločinec v zgodovini življenja na tem planetu pa najbrž tudi ne, in da edino rešitev predstavlja nenehni in permanentni Družbeni plebiscit, ne pa kakršnakoli Postava, ena sama in edina za vse večne čase, z vsemi svojimi Pravili, Ideali, Vrednotami in podobnimi bedarijami vred. Družbeni dogovor mora izhajati iz človeka kot človeka, pa naj nam homo sapiens kot bitje narave še tako ni všeč. Ampak kako nam ne more biti všeč nekaj, kar v osnovi smo? Ni s tem že v temeljih nekaj narobe?

Gona preprosto ni mogoče ne premagati ne obrzdati s Prepovedmi, mogoče pa bi ga bilo izmojstriti, in če sam pljunem na Postavo (namerno radikaliziram iz simbolno-sporočilnih razlogov), naj mi nihče ne zameri ali celo postavi grmade, kajti to delam samo zato, ker preprosto ni dobro opravila naloge, ki si jo je zastavila: če je duh voljan, meso pa slabo, ni nič narobe z mesom, saj je meso tako, kot pač je, in iz tega je potrebno izhajati, duh, ki ne more ničesar koristnega opraviti z mesom, pa v tem podvigу nima kaj iskati.

Branje pesnikov in pesmi, ki sem jih izbral za to antologijo, je tako do neke mere vodilo vprašanje, ali je človek v svoji bivanjski osnovi res (še vedno) taka katastrofa, da moramo še naprej obračati vse te nesmiselne podvige iz zgodovine, ali pa imamo tudi kakšno drugo možnost za spopad

angelov svetlobe z angeli teme. In če jo imamo, zakaj je ne izkoristimo? So odgovor na to vprašanje avantgarda, subkultura in protestništvo?

IV.

Avantgarde ni več. Ločiti moramo med avantgardnim pristopom in avantgardnimi tehnikami. Mlad pesnik ali pesnica, ki se z navezavo na pretekle avantgardne tehnike malo posmehneta nad tegobami sodobnosti in si s tem prislužita smehljaj na obrazu očetov, nemalokrat bivših avantgardistov, in nato navržeta zraven še kak molitveni poklon svetim borom, borom, borom, zagotovo prejmeta subvencionirano knjigo s honorarjem, nagrado za prvenec in štipendijo za prihodnji avantgardni podvig, to pa zame ni nič drugega kot avantgarda v peskovniku. (Sicer ne trdim, da Kosovel ni klasik ali celo da ni odličen pesnik, ampak tisti bori na sto in en način so na koncu prvega razdelka prve knjige zbranega dela vendarle že malo dolgočasni, vsaj meni, ne morem pomagati). Subkulture tudi ni več. Najbolj dovršeno oblečene mladenke na metal koncertih imajo na sebi ponavadi dražje cunjice kot tiste napomadane na Lenu. Kapitalizem je to dobro poštekal: če je za nekoga statement ne kupiti našega izdelka, dajmo na trg kontra-izdelek, da bo dotični konzument zadostil svojemu uporu, a vseeno nakazal denar na naš račun. Kot poslovno marketinška zmaga Pivovarne Laško. Naj se namreč za šankom še tako odločno in objestno spopolčemo, ali Union ali Laško, in si nato po spopadu nabiramo novih moči vsak s svojim Unionom ali Laškim, ves zaslužek od našega idejnega spopada in žejnih grl teče na isti bančni račun. Protestništvo ni protestništvo, ampak izsiljevanje. Vandalski napad na skladišče mercedesov ni napad na simbolno vrednost avtomobilske znamke v kontekstu kapitalistične ideologije in mašinerije, ampak otročje jokcanje *Dajte tudi meni mojega mercedesa!* Seveda ni tako v vseh primerih, ampak opozorite me, prosim, končno na tiste, v katerih ni!

Edino pravo, pretiravam, seveda, avantgardno, subkulturno in protestniško dejanje na slovenskem umetniškem trgu v zadnjem letu je zame Klečeva *Ura resnice*, saj napade točno tisto, kar avantgarda mora napasti: simbolne točke družbene moči; in če so se žolčne debate in kritički odzivi vozlali okoli marsikoga od obravnavanih z literarne scene, so se previdno izognile Koviču, prav zato pa sem hudomušno Klečovo domislico tudi nekoliko priredil za svoj namen v tem prispevku in predvidevam, da je marsikdo v tistem delu mojega spisa najbolj vihal nos, no, morda nekoliko bolj samo še pri Kosovelu. Sicer so tudi mene že ob izidu Klečevega romana prosili za komentar moje lastne umeščenosti v knjigo, a nisem imel časa, da bi se odzval, dobesedno, in mi je urednik, ki je pripravljal prispevek o romanu, poočital, da vendarle ni treba prebrati celega romana, da bi ga komentiral, kar se mi je v osnovi zdelo precej absurdno, ampak pustimo to ob strani, edino, kar mi je bilo žal med poletnim branjem Klečevega romana, med katerim sem strahovito užival, pa je bilo spoznanje, da vendarle nisem dovolj po-

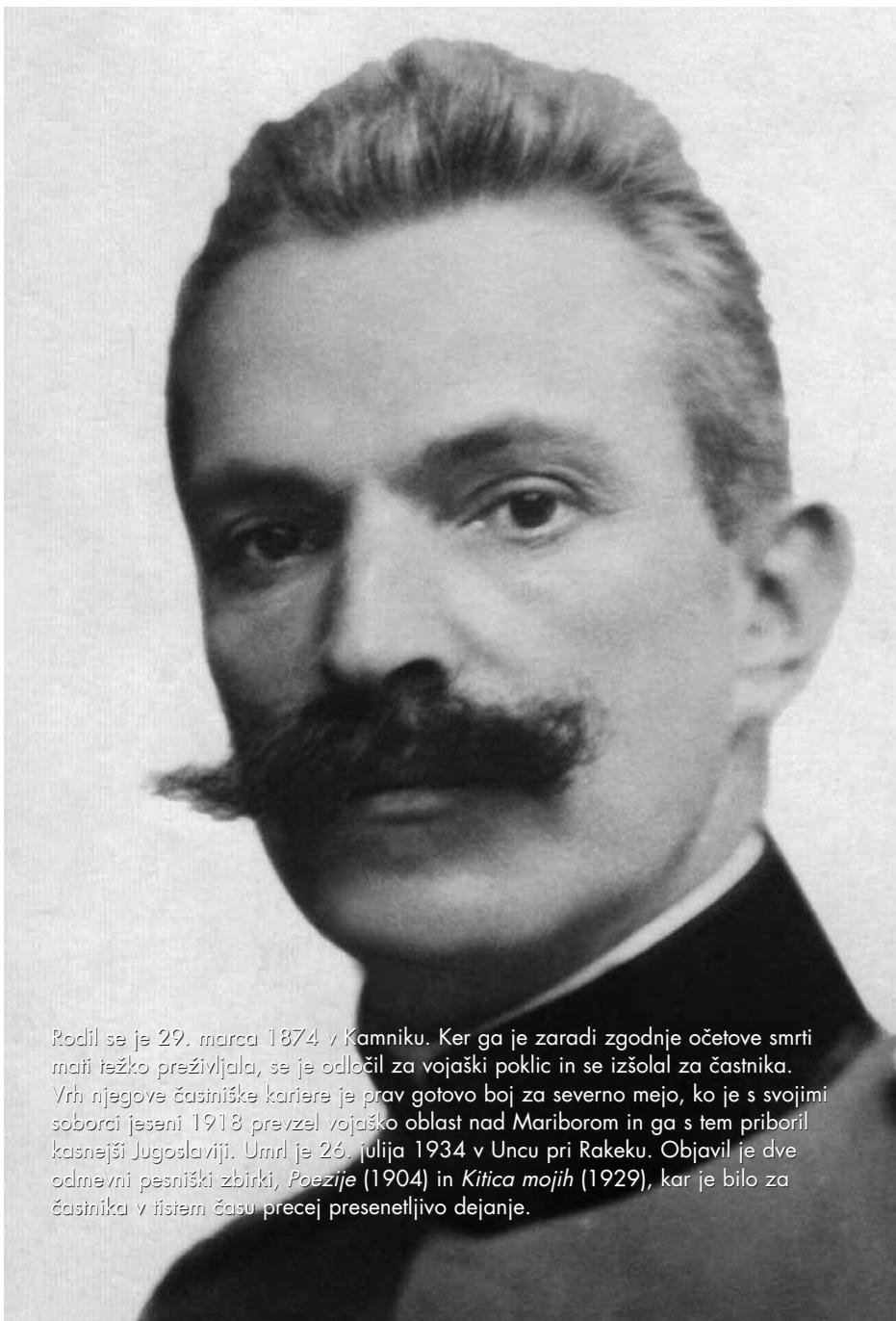
memben na literarni sceni, da bi mi Kleč privoščil vsaj še kak zabaven odstavek več. Edino, kar lahko sprejmem kot legitimni avantgardizem, subkulturno, protestništvo in kar je še takega, je banalni malce hudičevski posmeh Malikom, pred katerimi neka družba pada na kolena. In če gre za literaturo, so potem to literarni Maliki, nikakor pa ne, da z njihovimi verzi besnimo nad vsem ostalim, kar nam res ni nič krivo. Smejati se je vedno treba najprej na svoj račun, ne na račun Bosancev. Protest in kritika, ki ne zajame lastnega sveta in njegovega sistema pozicij in privilegijev, ni prava kritika; in je zame navadno licemerstvo. Smejati pa se je treba. To nas je naučil že Freud. Konec koncev lahko Aristotelovo katarzo razumemo preprosto samo kot očiščenje in najdemo možnosti zanjo v našem lastnem svetu, ne da bi dostenjanstveno sanjarili na *grškosti* primernih umetniških orgijah; in prepričan sem, da bi Aristotel danes raje šel na metal koncert (če ne bi seveda v zadnjem času že tudi metalci stali v zadnjih vrstah in s pametnim pogledom preučevali glasbeni izraz in scenski nastop vsakokratnega benda), kajti vsaj moja osebna izkušnja je, da mi je več kot dovolj pametnih besed in drže že na literarnih večerih in potem res ne bom šel naslednjega večera v gledališče, kjer se bom spet moral enako pametno držati, enako neudobno sedeti in kjer mi bo moroda še bolj dolgočasno kot na običajnem literarnem večeru. Umetnost, če naj bo umetnost, mora očiščevati, zabavati, vzbujati grozo, ogorčenje, posmeh, nelagodje in kar je še takega – na primerno doziran način, saj tu vendarle gre za umetnost, ne (družbeno) akcijo.

Umetnost, če naj bo umetnost, mora biti antimetafizična, antiromantična in antitranscendentna. No, umetnost tako tudi je. Drugo ni umetnost, ampak ideologija. In ravno v tem je kleč. Druga (neuradna) umetnost je skrita v podzemnih prostorih uradnih umetniških kuplerajev. Ampak, tu je še več kleča, s tem ni nič drugače kot z dualizmom. Drugo je pravzaprav Prvo. In to Prvo je v resnici Edino. Drugo je samo (psihotična) potujitev, posledica nemoči, da bi znali s Prvim prav ravnati, ampak to je že izhodišče za razpravo v kakem drugem kontekstu.

Ta »antologija« je bila samo pozorna na to, ali imajo pesniki (in kateri) na temo Problema Prvega povedati kaj tehtnega, in Maister, Rudolf ter Brvar vsekakor imajo. Kar pa seveda ne zmanjšuje umetniške vrednosti tistim izbranim pesmim, ki se v to simbolno igro ne morejo umeriti, zato temu razmisleku ne bom dodal lastne bralne izkušnje, kajti to bi potem za bralca spet bilo Pravilo in ne Izkušnja. Za izkušnjo pa pravzaprav sploh gre, pa to ne samo v umetnosti, ampak tudi, in še veliko bolj, v življenju samem.

RUDOLF MAISTER

Rodil se je 29. marca 1874 v Kamniku. Ker ga je zaradi zgodnje očetove smrti mati težko preživljala, se je odločil za vojaški poklic in se izšolal za častnika.

Vrh njegove častniške kariere je prav gotovo boj za severno mejo, ko je s svojimi soborci jeseni 1918 prevzel vojaško oblast nad Mariborom in ga s tem priboril kasnejši Jugoslaviji. Umrl je 26. julija 1934 v Uncu pri Rakeku. Objavil je dve odmevnici pesniški zbirki, *Poezije* (1904) in *Kitica mojih* (1929), kar je bilo za častnika v tistem času precej prenenetljivo dejanje.

Závrški fantje

Zvečer se pa závrški fantje zbero,
zbero in na Selce pojo.
Pod vrhom med slivami hramek čepi,
po poti mu gledajo okenca tri,
za tretjim, za cvetjem pa Katrica spi.
Saj spi, a se precej zbudi,
ko fantje svoj glas zaženo:
do okenca v temi poskuša,
skoz roženkravt skrito posluša,
ker mamke boji se močno.
A závrški fantje nalašč prav glasno
po trikrat na vrh mimo hramka pojo
in trikrat počasi navzdol pripoji.
Zakaj pa ti mladi bi fantje veseli
ne peli
in vriskali ne?
Saj trtica v sladke že jagode grè,
a Katrica v dvajseto leto.

Oltar

O, ljubica, ti čista stvar,
krepostna ti devica,
sezidal svetel bom oltar
in vanj te del, svetnica.

In ljudstvo bo iz daljnih dalj
v kapelo prihrumelo
in iz srca presvet koral
pobožno ti zapelo.

Sred oljkinih se bodo vej
ponižno priklonili:
»Gospod, dovoli blizu k njej,
da bomo jo častili.

Ti njen si kralj, ti njen si bog
in ona ti svetnica ...
Nam ni enake dal naš bog,
ko tvoja je svetnica.

Dovoli torej blizu k njej,
da bomo jo častili,
da bodo še brez časa mej
zanamci jo slavili –

A jaz bom neizprosen, trd,
da zadnji se umakne.
In ležal bo pred mano strt,
kdor se te le dotakne!

Naj si drugod svetnic, devic
pobožni svet poišče,
a tebi srčnih bom cvetic
jaz nosil sam v svetišče!

Uklonil bom kolena sam,
sam božal rožna lica
in usteca medena sam
poljubljal ti, svetnica!

Svetnica ti, jaz božji mož –

V kapelici zaprti
le moja si, le moja boš
v življenju in po smrti!

Ljubljanska roža

»Tam v beli, beli Ljubljani
najlepše rože cveto!«
Tako so rekli mi fantje.
Šment! Brž sem šel po enó.

Po beli, beli Ljubljani
sem lepe rože iskal
in gor in dol sem hodil
in noč in dan ne zaspal.

Devet sem dni po Ljubljani
za rožo hodil potrt,
ko zunaj mesta zagledal
ográjen, zelen sem vrt.

V njem rasla roža najlepša,
kar dalo jih je nebo.
»Ej, tale roža bo moja,
ker je prelepa takو!«

Utrgati sem jo hotel,
izgrebsti jo iz prsti,
prišel vrtnar pa je hudi,
na vrtič pustil me ni.

Jaz pa sem izmislil si eno:
črez plot sem vpognil nje cvet
in pil iz cveta ljubezen
in pel veselo sem v svet.

Roženkravt

Gredo mi fantje skozi vas,
pa v jasno noč pojo na glas.

In v mesec preko vse vasi
zalajajo hripavi psi.

A fantje dalje mi gredo,
veselo vriskajo, pojo.

Le eden ni šel vasovat,
le eden ne na slamo spat.

Pri ljubici je kraj vasi,
kjer žalosten ji govorí:

»Ko jutri mašo odzvoni,
njegova boš, njegova ti.

In njega le ljubila boš
in mene pozabila boš.

Bogata ti, a reven jaz
in tuj bo zate moj obraz.

Pa roženkravta ne boš več
pripela mi za trak rdeč.«

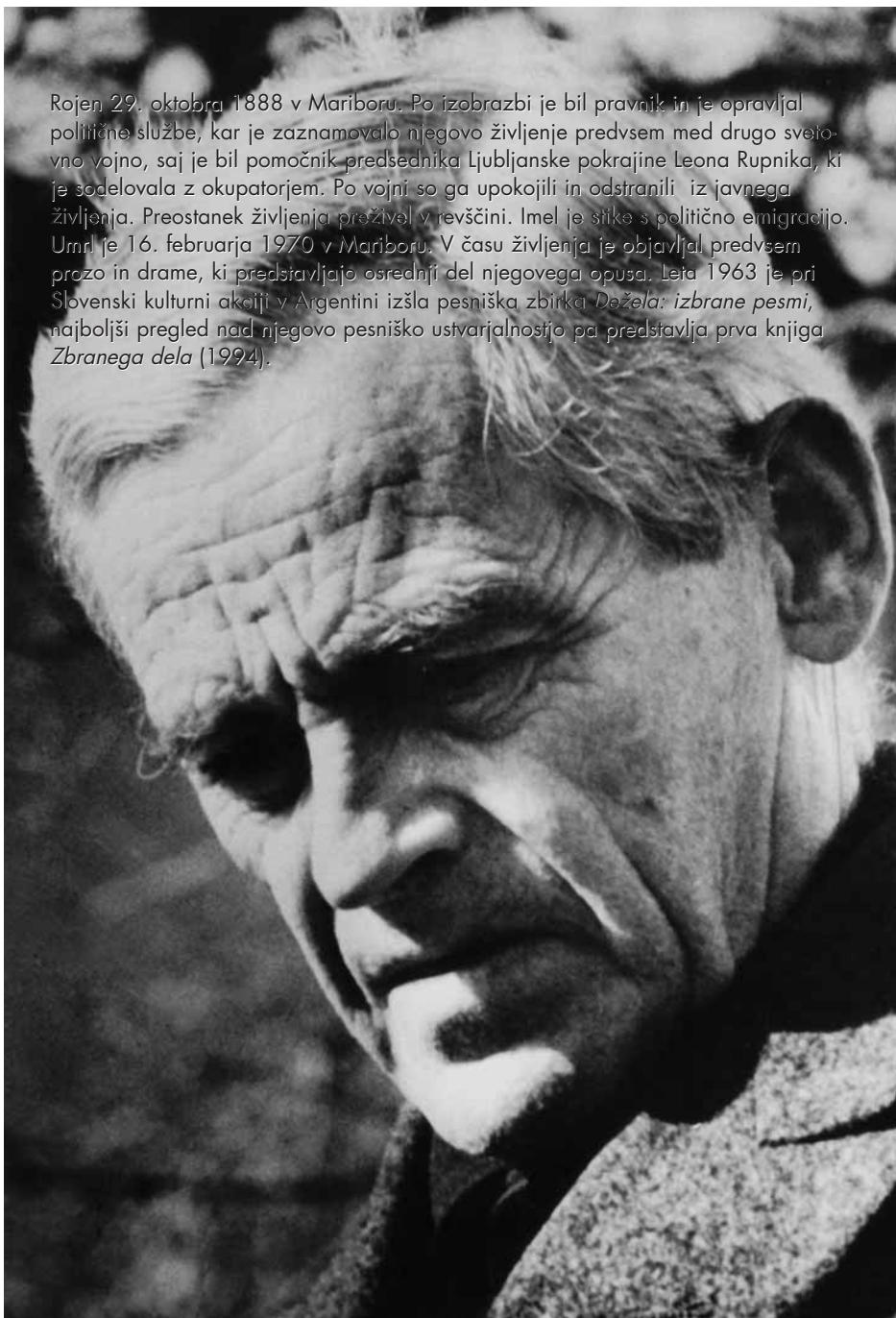
»Oj, molči, molči, fantič moj,
moj roženkravt je vedno tvoj.

Zalivala ga vsak bom dan
in skrbno bom pazila nanj.

Če sama sem, pa pridi ponj,
o, saj ne prideš mi zastonj!«

STANKO MAJCEN

Rojen 29. oktobra 1888 v Mariboru. Po izobrazbi je bil pravnik in je opravljal politične službe, kar je zaznamovalo njegovo življenje predvsem med drugo svetovno vojno, saj je bil pomočnik predsednika Ljubljanske pokrajine Leona Rupnika, ki je sodelovala z okupatorjem. Po vojni so ga upokojili in odstranili iz javnega življenja. Preostanek življenja preživel v revščini. Imel je stike s politično emigracijo. Umrl je 16. februarja 1970 v Mariboru. V času življenja je objavljal predvsem prozo in drame, ki predstavljajo osrednji del njegovega opusa. Leta 1963 je pri Slovenski kulturni akciji v Argentini izšla pesniška zbirkaj *Dežela: izbrane pesmi*, najboljši pregled nad njegovo pesniško ustvarjalnostjo pa predstavlja prva knjiga *Zbranega dela* (1994).

Vir foto-
grafije:
Univerzi-
tetna
knjižnica
Maribor,
Zbirka
drobnih
tiskov

Zasanjana domačija

Iz poševnega dimnika dim
ko duh se ulega na svisli,
vrh slive šopiri se lim¹
in streha pritiska na mišli.

Po plešah² se sonči zbor kur,
pobrska kdaj ktera po prahu
– nihče ne sliši ur,
kako beže ko po mahu.

Bolnik

Roj muh se usuje izza vrat,
za njim hreščavo bije ura,
na postelji leži soldat,
od daleč ko v snu svira Mura.

Otrok razplete se klobčič
in zopet splete – pojte k vragu!
Do kapa brizga vik njih, vrišč
in hrup in hrušč ... na smrtnem pragu.

Huda ura

Vesla oblak napetih jader,
pošastna senca gre pod njim,
trepeče klas, pedika ptica,
v gorečih oknih žar in dim ...

In iz zavetja zrem v naturo,
v ples plamenov in smeh nebes,
bežečo vidim kreaturo
in svojo plaho senco vmes.

¹ Ptičji lim je domače ime za belo omelo. (op. o. ur.)

² Neporaščeno zemljišče (op. o. ur.)

Grieg

Vrtovi spe duhtečo noč.
Ne moti jih klavir iz okna,
ne rok presenčeno blestenje.
Jaz sem pri tebi ...

Odprti cveti moje duše
hvaležni so za tvojo pesem.
V polsan se jih dotikaš ko metulj,
ki jih obleta, cvete, vse še enkrat
zapovrstjo ... pred spanjem ...

*

V nebo zajadra črn oblak,
pošastno nagne vas se v mrak,
korak zastane.

Iz lin se netopir zbudi,
za njim kazalec zahrešči
in ura – kane ...

O, daleč še do onih smrek,
ki črno kronajo naš breg,
naš breg domači.

Vsaj da plotu se dokopam,
in naj bom sam, in naj bom sam
ko solza med berači!

Prostor pred cerkvijo

V oknih smrti čiste slike,
škrlatno se sklanja trgovčeva tabla,
trgovka za oknom šiva, rajna,
na kamnu žvenkeče občinska sablja.

Gosla učitelj dolgih beder,
v prosu se ziblje resno strašilo,
preplašen pade vrabec s kazalca,
perut zvona – in vse je bilo ...

JANKO GLAZER

Vir foto-
grafije:
Univerziteta
tetna
knjižnica
Maribor,
Zbirka
drobnih
tiskov

Rodil se je 21. marca 1893 v Rušah. Najprej je bil gimnazijski profesor slovenščine in nemščine, nato pa bibliotekar in ravnatelj Študijske knjižnice v Mariboru. II. svetovno vojno je preživel v izgnanstvu v Srbiji. Umrl je 2. februarja 1975 v Rušah. Poezijo je objavil v petih knjigah: *Pohorske poti* (1919), *Čas-kovač* (1929), *Ob jesenskem ekvinokciju* (1946), *Pesmi in napisи* (1953) in *Pohorje* (1968).

Jesenska pesem

Sonči po trsu se grozdje zoreče
in tiho v soncu se polni z močjo
in tiho z žlahtnostjo polni se v pesmi,
ki prek goric jo klopotci pojó.

Peli to pesem so lani, že davno:
ko skrit še v jagodah sok je zorel,
ki sedaj čist, plemenit po sodovih
starih in hladnih stoji pozlatel.

In spet klopotci pojo razigrani,
v soncu in pesmi spet grozdje zori.
To bo starina opojna in žlahtna!
Sonce in pesem bo shranjena v nji.

Molk

Vonj arnike, puhteč prek trat
v samotni letni dan;
zorenja trudnost prek vsega,
vse krog molk zadržan.

Kraj gozda divji mož samo
skrit piska na piščal:
kot da za molk zločesti bi
odčaranja iskal –

kot da bi čakal, da vzblesti
mu bela grud od kod
in splašene device vzkrik
pretrga molk samot.

Pot skozi meglo

Mègla vse okrog leži
siva po planini;
drevje, cesta – vse gubi
v njeni se sivini.

Drobno padajo iz nje
tenke, mrzle kaplje
in zaspano mi v srce
celo pot naškraplje.

Že poveša veje spat,
že je trudna smreka;
truden jaz sem in bi rad
hiše in človeka.

Pomladni veter

Sedaj pri nas, za našimi gorami,
za Pohorjem, se prvi veter drami:
med drevjem, ki še golo je, v goščavah,
za hip se zganih je nekje v daljavah,
in kot da išče, sklonjen v sé, sam zase,
še komaj slišno s tipkami igra se,
ráhlo, ki v njih so, glase preizkuša –
in spet umolkne, kot da v sé posluša ...

Tako od zime, ko še sneg je, zbira
polagoma v gorah se, poln nemira,
in čaka, sklonjen v sé – dokler nazadnje
nenadoma neke noči pomladne
ne vrže vznak si kodrov – grivo mlado –
in razigran, z objestnosti naslado
se vzdigne, poln moči razposajene,
in zviška v svet pod sabo se zažene.

In se zresni in zabuči nad nami
in raste in narašča in z vodami
pomladnimi se druži, meša vanje
in v eno samo spaja se bučanje.
Kakor igraje trga listje velo
z dreves in vej, da novo bo vzbrstelo.
In v veličastnem poje zmagoslavju
nam pesem o pomladi, moči, zdravju!

Ciproš³

Spominu sina

Ko ciproš zacveti,
so naše frate rdeče:
tako iz rane speče
kdaj se pokaže kri.

Kjer rastel, zelenel
je gozd dreves košatih
in ptic v njem – nád krilatih –
je zbor brezskrben pel;

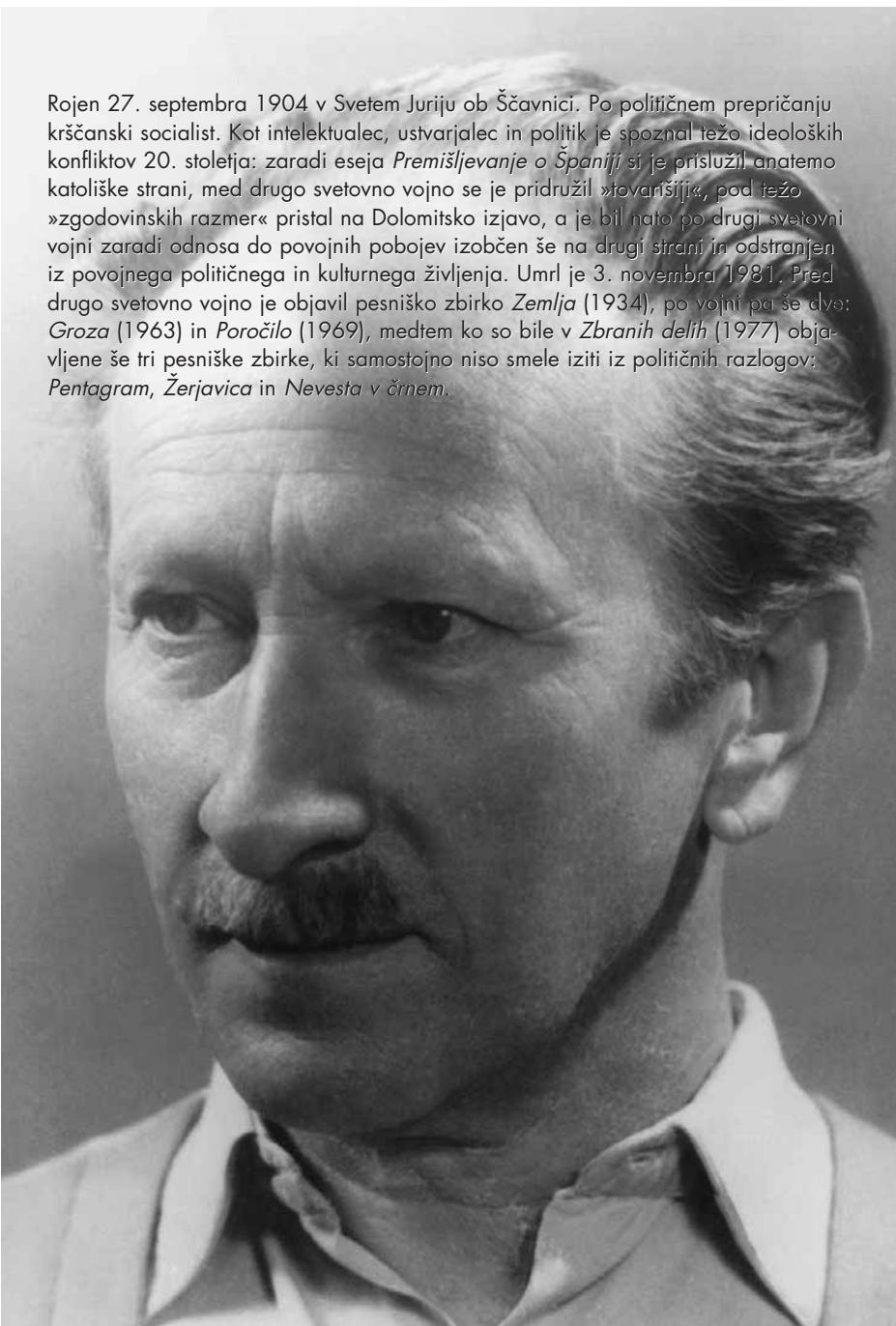
kjer búčal je vihar
skoz veje in vrhove
in poln moči njegove
bil svet je, vsaka stvar –:

tam frata zdaj leži;
le ciproš cvete rdeče:
kakor iz rane speče
pokaže kdaj se kri.

³ Ciprje (op. o. ur.)

EDVARD KOCBEK

Rojen 27. septembra 1904 v Svetem Juriju ob Ščavnici. Po političnem prepričanju krščanski socialist. Kot intelektualец, ustvarjalec in politik je spoznal težo ideoloških konfliktov 20. stoletja: zaradi eseja *Premišljevanje o Španiji* si je prislužil anatemu katoliške strani, med drugo svetovno vojno se je pridružil »tovarišji«, pod težo »zgodovinskih razmer« pristal na Dolomitsko izjavo, a je bil nato po drugi svetovni vojni zaradi odnosa do povojskih pobojev izobčen še na drugi strani in odstranjen iz povojskega političnega in kulturnega življenja. Umrl je 3. novembra 1981. Pred drugo svetovno vojno je objavil pesniško zbirko *Zemlja* (1934), po vojni pa še dve: *Groza* (1963) in *Porocilo* (1969), medtem ko so bile v *Zbranih delih* (1977) objavljene še tri pesniške zbirke, ki samostojno niso smele iziti iz političnih razlogov: *Pentagram*, *Žerjavica* in *Nevesta v črnem*.

Vir foto-
grafije:
Univerzi-
tetna
knjižnica
Maribor,
Zbirka
drobnih
tiskov

Konec igre

Dolgo časa sem opravljal
dvojniško delo,
ponoči sem bil mlinar,
podnevi dimnikar.
Zvesto sem služil
obema gospodarjem,
poslušal sem šum trajanja
in gledal dim minevanja.
Črni so me imeli za belega,
beli so me videli črnega.
Potem sem slap in dim
potegnil v isto strugo,
isti začetek v isti konec.
Naučil sem se podnevi sanjati
in v spanju opravljati dela.
Tako nisem več razdeljen
na dve tlaki,
ampak spojen v eno bolečino,
pripravljen na vse,
kar prihaja.
Zdaj sem dan in noč hkrati,
voda in ogenj,
moka in pepel.
Ne poznam več tihotapstva
in ne vedežujem več.
Slekel sem se do otroka
in na bregu čakam,
kjer se kiti mečejo v smrt.
Poslušam pradavni glas,
le to si, človek, kar nisi,
in imaš vse,
česar nimaš.

Prisluhnite

Prisluhnite, tovariši, skrivnemu glasu,
od nekod prihaja tih in nerazločen
v blagoglasnem vetrju in v mavrični rosi
in tu pa tam z ladijskimi znamenji pretrgan
in izpopolnjen z drgeti nevidnega življenja,
prisluhnite, tovariši, skrivnemu glasu.

Prav je, da slišimo nerazločno in zmedeno,
kajti svet je velik in pisan in raztresen.
Ne moremo razločevati čudno od naravnega,
le vrtenje zemlje čutimo, šumenje gozdov
in slapove rek, ob cestah zvenenje žic,
vmes pa govorjenje treznih in petje pijanih.

In šele zdaj prihajam s svojo prošnjo.
Zaprite oči, prijatelji, zatisnite si ušesa.
Izza divjih daljav in ljubezenske bližine
si v babilonski nočni čarowniji išče pot
tihi glas in se v stiski ponavlja okoli zemlje.
Ali ga slišite, tovariši, ali ga slišite?

Srca so se nam vznemirila kakor nežne antene,
prisluhnili so kakor mladiči v visokem gnezdu:
Slišimo ga, bratec, slišimo, dobro slišimo.
Med tisočerimi znaki kliče eden najbolj vztrajno
in se vrti ves onemogel in hiti do nas skoz noč:
Kjer koli si, človek božji, pridi mi na pomoč!

Pesnik sem, sprejemam klice in jih predajam
tistim, ki bedijo in presegajo moj spomin,
v meni se le spajajo z domišljijo občestva,
pesem je strnjena sila vseh človeških darov,
kar jih premoreta trpljenje in darežljivost.
Prisluhnimo, tovariši, in pohitimo na pomoč!

Moja Evridika

Podzemlje je tudi moja usoda, vse, kar sem doslej opravil s svojimi pevskimi čari, je izgubilo moč in veljavnost, zdaj bom poskusil s skrivnostnim obredom, brez Evridike ne morem živeti, zato moram ponjo v podzemlje in pri tem premagati vso svojo čutnost in ljubezen. Ves sem razgiban in pretresen, okoli mene ležijo sami podstavki spomenikov, kače lažijo med njimi, neizpolnjene prerokbe civilijo, mrtvakom rastejo nohti, potovanje je vedno daljše in zapleteno, nekdo zasramuje človekovo slavo, Evridika me že vidi, okoli nje sikajo plazilci, zdaj se začenja moja strašna obljava, Evridika bo znova živa in moja, če se na poti iz podzemlja ne bom niti enkrat ozrl nanjo.

Neznana sila me zadržuje, ves sem nagnjen naprej, kakor da vlečem grozovito breme za seboj, oči si moram nenehoma zapirati, da jih ne omami njena nova in čarovna lepota, labirint je vedno bolj prešeren, kar naprej me vabijo tiki klici: Ustavi se, počij si, in samo malo poglej nanjo, samo mimogrede poškili nanjo, odleglo ti bo, začutil boš novo moč v telesu in vedel boš, da se splača. Skušnjava je bila nepremagljiva, za hip sem se ustavil in za hipec pogledal nazaj, resnično še nikoli ni bila tako zala, kakor danes. Toda še tisti hip so zarjule vse podzemeljske pošasti in planile v gromko nasladen hrup: Orfej, izgubil si igro, Evridike nikoli več ne boš videl.

Še nikoli ni nobeno človeško bitje doživelo tako neznanske sodbe. Zgrudil sem se in oslepel od joka, poslej svet samo še otipavam, kadar si hočem potolažiti svojo umrlo ljubezen. Prešinja me občutek, da sem postal zamorec in da govorim v nekem tujem jeziku. Brez Evridike nimam več moči, da bi se vsaj za hip mogel povrniti v pretreseni začetek sveta in v svoje materinske besede. Le v globoki tihoti nočnega miru me po prstih obiskujejo moji pevski učenci, ki so se po Evridikini ponovni smrti razleteli, in mi skušajo razvedriti duha. Rdeči čeveljčki plešejo po pariških trgih, švedske Lucije mi ob svitu sveč pojo prastare severne pesmi, prijatelj Tonybee mi včasih pripelje Odiseja, Navziko in betlehemske otročice.

Svojim izbranim učencem sem posivel od usodne napake razodel skrivnostne obrede, ki naj človeštvo rešijo, moj veliki račun naj premaga smrt. Toda moj račun je imel skrito napako, angel trajanja ga je odkril in mi ga šepnil na uho, padel sem na kolena in spoznal nematematični, čudežni in od Najvišjega napovedani čas, dobrotno srečanje z obvladano grozo. Iz moje pameti so izginili nadzorniki, ječarji in biriči, verige v meni ne rožljajo več, odprlo se je okno čudežev. Neke noči me je skozenj poklicala Evridika, objela me je, poljubljala vso noč in mi razodela mojo vrednost. Moja ljubezen se je izpolnila in se spremenila v temo samih nežnih oči. Meni, sinu starega Salomona, se je dopolnila poslednja igra. Evridika je za vekomaj zaživila v meni kot Visoka pesem, postala je zvesta prijateljica moje smrti.

Na vratih zvečer

Mati hčerki zvečer
ko se odpravlja
vsa lepa in čista

mati hčerki na vratih
da bi jo ustavila
mati hčerki na vratih zvečer
da bi jo ustavila in ji povedala
da bi ji povedala sporočeno iz davnine
mati hčerki na vratih zvečer
sporočeno iz davnine in danes osramočeno
in že jo stisne v grlu da ne zmore stavka
da ne zmore edinega rešnega stavka
kakor ga nobena mati ni zmogla
nobena mati hčerki na vratih zvečer
hčerki in njenemu zarodu
kajti hčerka se bo vrnila
vrnila se bo spremenjena
vrnila se bo s svojim sadom
tudi njo bo nekoč stisnilo v grlu
in njeno hčerko in hčerke hčerko
na vratih zvečer

BRANKO RUDOLF

Vir foto-
grafije:
Univerzi-
tetna
knjižnica
Maribor,
Zbirka
drobnih
tiskov

Rojen 31. oktobra 1904 v Slovenskih Konjicah. Služboval je kot profesor, novinar in urednik Založbe Obzorja. Umrl je 22. aprila 1987 v Mariboru. Izdal je tri samostojne pesniške zbirke: *Svet in jaz* (1954), *Žvegla potepuhova* (1960) in *Odmevi času* (1976). Znan je tudi kot mladinski pisatelj.

Čarovnica kliče

Pridi, sladki hudič, vun z mesečine, objemi me vroče,
v lubezni napravi mi grad od te luknaste koče,
al v tebe samega verjemo, letos kak lani,
mi vsi, ki smo boga gmajna imenovani.

Ti sam si nam gospod, kir nam ni več tolažbe s tem ENIM,
ponižanim, zdelanim, mučenim, vsem pretepenim.
Slišiš, zdaj te pa nič ne kličem zoper to hudo gospodo,
da bi nanjo šel, pa jo tepel s točo, z ognom no z vodo.
Slišiš, ne kličem te na pomoč ne v verigah ne v bolezni,
samo to mi daj, nekaj vroče, vražje ljubezni.
Sem boga, sem zdelana, samo eno bi rada,
za sebe moža, sem za mlade prestara, za stare premlada.
Saj noge imam še kar močne, za to še ni sila,
no tudi ceckov še slana mi ni posmodila.
Tvoje roge bom božala, česala dlakaste rame,
moja boga slama se v tvojem plameni naj vname.
O pridi, prikaži se vun iz noči te me lubi brez prič,
ti črni mož, pridi k meni, sladki hudič!

Ene vešče no škrati

Nad nogradi pelejo se ene črne meglice,
no to niso nobene meglice, so compernice,
ene žlehtne pošasti no eni peklenščkovi spaki
na Donačko goro letijo, vsak z metlo med kraki.
Na kresno noč bojo tam te v zmešnjavi vsi zbrani
pri črni gostiji no meši pri hudem Šatáni.
Tan te ognji gorijo, redeči no žuti, žvepleni,
no so rezda narglavnejši grehi v naržlahtnejši ceni,
strašanjski, požrešnarski, kazni tistih brez hlač,
ki se kažejo nagi no nagravžni kak klopčič od kač.

No so grde kak smrt ene strašne compernice,
al druge slepljive, ljubljive kak mlade device.
Pa pravijo, de imajo vragi tak duge kak sabla,
da vešče prebodejo od veseličke do žnabla.
Al compernic nič ne boli, jim ni húdo, nasprotno,
v eni strasti rogljivi, spelavi kak v žitki lepotno,

goljufno, mrcinsko se zmenjajo vragi spelavi,
no stečejo kak po potoki v en greh trepetavi.

Ali jaz sem rad, kak sem kmet, no me črni ne zmoti,
te to mi je dobro živet kar po žegnani poti.
No man čisto rad, kda mi se žena prilizne
glih sredi domačih navad, da se zeme no brizne.
No rada sma skup, glih s križom no žegnom vesela,
de božam njen trup no jabuke čvrstoga tela.
No teda ne maram nič več, nič bolj no drugače,
no ne maram vragovih sveč no jegove peklenške zvijače.

Brez nosa

1586

Brez nosa sem ostal no brez levega ušesa,
ali rajtam le, da tak še ne bom šel v nebesa.
Bom po sveti šel, si bom našel dobrega враča,
kiri naredi novi nos zaznamovanemu, ki ga placa.
Mi bo laket zvezal čez glavo, iz kože izrezal en kos,
ga lepo zaobrnil narobe no ročno zašil novi nos.
Tri kedne bom stopal no čakal s krvavim nosom z lakti,
te nos mi bo zrezal od lakta, kak te, da se dete rodi.
Te bom imel eno novo vohalo, če za uhelj več ne bi dal uk,
bom zmiraj nosil postrani no stisnil na levo klobuk.
Kaj maram, naj bo koker bo, nekak še te zmeraj bom živ,
saj bi lahko bil roke no noge, al jezik al glavo zgubil.
Jaja, saj mi je nos no uhelj zela gosposka sodnja,
ta je zamerila vsem, ki jih je zmešala puntarija.
Te ja, da so gospoda zmagali, je bilo hudo de ni za reči,
te se je morallo dosti vej dol pripogniti no rdeče po zemlji teči.
Te so črne ženske hodile za plugom, te ni bilo s kom opleti,
te so se že mala deca naučila grdo na gospode kleti.
Al že po prvi žetvi so gospoda vidla, da so brez moških rok ostala,
te so manjša odpirala turne no malo, malo bolša postala.
Z nekih gradov so valpte poslali, de so glave dol s kolov pobrali,
no kosti dol z dreves, te so neki še za črne maše dali.
Meni je pa bolše blo, saj sem rajši dal nos koker čast,
kir dobro vest nisem prodal ne za gnar ne za hudičeve mast.
Te rajtam, da bo le ostal spomin no bo prišel na otroke,
za zlomka, črnega, no gromskega, no krvavega –
enkrat so se pa le tudi zbalili kmečke roke.

Pesem vojaka z leseno nogo

1747

Ah, dajte mi, dajte, v boga ime,
lepi gospodje, lepe gospe.
Sem star soldat, veteran, invalid,
tobaka ni, gnarja ni, redko sem sit.
To fajfo imam, drugače sem sam,
kvartir pa na cunjah pod mostom imam.
Bog lonaj, gospodje, bog lonaj, gospe!
Človeku je lažje, če nekaj poje.
Pa vprašate me, kaj je z mojim kolenom?
Ha! To pa je v zvezi s cesarskim imenom!
Ko mlad sem bil, sem bil narlepši fant
no princ Eugen je bil moj komendant.
Soldati smo imeli jermene pripete
pa v prah so nas tiščale težke muškete,
oficirji so nosili v rokah šponton,
od nas pa je vsak imel en krajcar za lon.
Smo imeli bandere, smo štuke pelali,
pred nami pa bobnarji so ropotali
rom-pom, rom-pom, rompompompompom,
če danes te nisem, še gvišno te bom.
Smo prišli v Slavonijo, v ravno deželo,
pa zmiraj bolj je po pulfri smrdelo,
smo bili že razcapani, nič več v paradi,
no če človek je mlad, se pač vsega navadi,
le naši hautmani no generali
so zmirom v kvartirjih na mehkem ležali.
Smo prišli pred Beli grad, to ni bil špas,
smo strelali v Turke, oni pa v nas.
Hudič me je vžgal, me je v nogo zadel,
sem padel, ležal, pa ko Krištuš trpel,
je ja preneumno, če noga boli,
pogledaš ta dol, pa nikjer je več ni.
Domu sem se vlekel, prav lačen pa ušiv,
po malem sem gnil, sem komaj bil živ.
Dekleta sem srečal, pa kaj bi začela?
Solze si je obrisala, drugega vzela.
Če cesar da tolar, na pes, to imaš kost!
Pa šla mi je noga, pa šla je mladost.
Na vojsko sem rajžal s princom Eugenom,
na starost pa rajžam z lesenim kolenom.
Le to bi vam rekел, kdor je gospod,
je zmirom visoko, mi smo pa spod!
Ah, dajte mi, dajte, v boga ime,
lepi gospodje, lepe gospe!

Žalostinka za baronom, ki se je zadušil z ribjo koščico
1680

Pri mizi so baron sedeli,
so dobro pili, dobro jeli,
so z gosti praznovali god,
ker znajo tak bogat gospod.

So stregli hlapci v lepem gvanti
no špilali so muzikanti.
S treh voglov jih je grela peč,
bel dan je bil od morja sveč.

So imeli mastne svinjske krače,
pečene kure no pogače,
koš medenjakov, voz potic,
no grobo vina dol z goric.

So dali krape naloviti,
no z njimi goste pogostiti,
tak pražen krap ima dober duh,
kar sam se pele dol v trebuh.

Gospod so se preveč smejali,
ko so si krapa v usta djali,
koščica se zapiči v vrat –
najedli so se zadnjikrat.

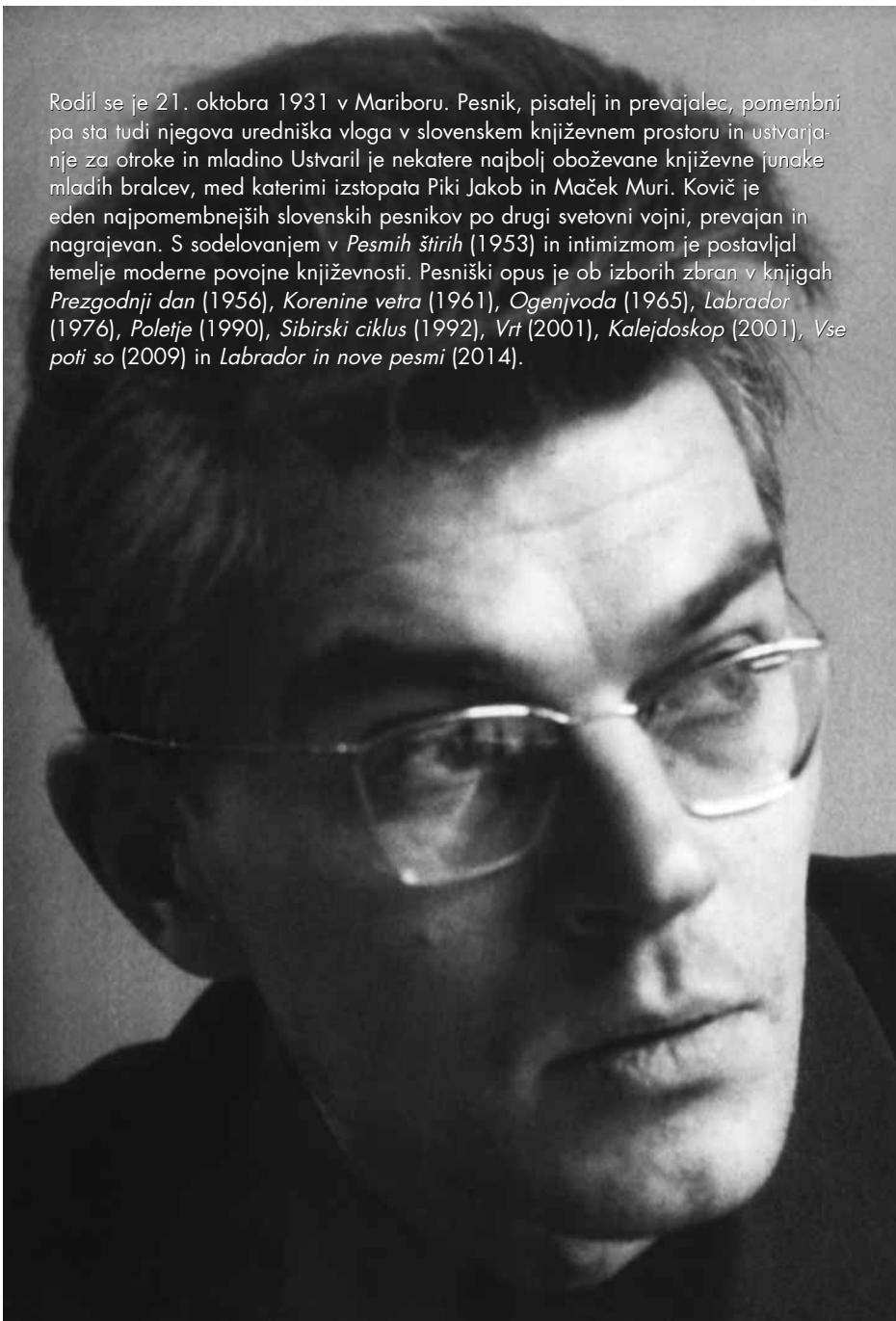
Te so gospod se zadušili,
so v lice čisto sivi bili,
je duša vun s telesa šla,
zagvišno je zveličana.

Kako smo srečni mi sromaki,
saj rib ne more jesti vsaki,
če kmet si ribic nalovi,
po hrbtni s šibo jih dobi.

Gospoda prav za nas skrbijo,
nič hudega nam ne želijo.
Sromaček ribe ne dobi,
zato pa kost ga ne duši.

KAJETAN KOVIČ

Rodil se je 21. oktobra 1931 v Mariboru. Pesnik, pisatelj in prevajalec, pomembni pa sta tudi njegova uredniška vloga v slovenskem književnem prostoru in ustvarjanje za otroke in mladino. Ustvaril je nekatere najbolj oboževane književne junake mladih bralcev, med katerimi izstopata Piki Jakob in Maček Muri. Kovič je eden najpomembnejših slovenskih pesnikov po drugi svetovni vojni, prevajan in nagrajevan. S sodelovanjem v *Pesmih štirih* (1953) in intimizmom je postavljjal temelje moderne povojske književnosti. Pesniški opus je ob izborih zbran v knjigah *Prezgodnji dan* (1956), *Korenine vetra* (1961), *Ogenjvoda* (1965), *Labrador* (1976), *Poletje* (1990), *Sibirski ciklus* (1992), *Vrt* (2001), *Kalejdoskop* (2001), *Vse poti so* (2009) in *Labrador in nove pesmi* (2014).

Vir foto-
grafije:
Univerzi-
tetna
knjižnica
Maribor,
Zbirka
drobnih
tiskov

Čreda

Na žolti pašnik hrumi velika čreda.
Iz temnih dvorov jo kliče medeni rog.
Sajasta glava pastirja iz grma gleda.
Hladna voda se drevju dotika nog.

Enakomerno valujejo hrbti in glave.
Svetlo rdeče cvete med gobci osat.
Na svetu so samo trave, trave, trave
in nad njimi sklonjen goveji vrat.

Parklji hreščijo po produ ob reki.
Vлага po blatu in sivih ribah diši.
Od daleč kot čudež v negibni pripeki
v cunje povito strašilo šumi.

Zima

Pride dan, ko ne moreš odpreti pokrova nobene ure.
Hiše na ozko zapirajo okna in vrata.
Kepa snega ti pripoveduje o zimi.
Na polje se spušča temno zelena jata.

Stvari in ljudje te izobčijo med spomine.
Zato si tako živo kličeš v misli divje gosi.
Na belem prtu stojijo v dolgih vrstah črne jelše.
To je zima, to je tesnoba, to si ti.

Pod pokrovi ur so drugačni letni časi.
Pod njimi se smejejo z zlatom obrobljeni ljudje.
Pred ograjami stojijo črni vratarji.
Ti pa imaš trde, okorne, prezeble roke.

Tiho polje, o dolga tiha zima.
Kos za kosom požiraš modrikasti led.
Jelše pokajo v gostem mrazu.
Z vročim poljubom brata padeš na volčjo sled.

Bezgove ure

To je stari bezeg za hišo. To so bezgove ure.
Grozljivo zelena tesnoba listov.

Črnikasta barva jagod.
 Grenki bezgov čas pred nevihto.
 Pod zidom cvetje kopriv.
 Nepokošena trava.
 Za zidom soba.
 Preležani duh samskih stricev.
 Votlo bezgovo steblo nedelje.
 Poobedna tihota.
 Rdečkasti peclji jagod.
 Njihov plehki, pusti okus
 v bezgovem spancu.
 Sladke sline zorijo
 v medlečih ustih dečkov,
 ki slonijo ob bezgovih bokih hiš.

Dežela nerojenih

Dežela na drugi strani sveta.
 Iz senc. Iz belega zraka.
 Sama in neuresničena.
 Ki plameni. Ki čaka.

Ki je nič. In nenadoma vse.
 Vržena v nemogoče.
 Zgodba, ki se zgodi ali ne.
 Ki se zgoditi hoče.

Ki skoz temne ograde strmi.
 Bleda in brez okrasa.
 Ki ima neverjetne oči
 iz prihodnjega časa.

Ki je pred vrati. Pred oknom. Tu.
 V regratu. V črnem lapuhu.
 Ki je daleč pod goro ledu.
 Daleč pri svetem duhu.

Bela ptica, ki tiho leti
 skoz neskončna okrožja:
 eno perut iz prihodnosti,
 eno iz domotožja.

Je...?

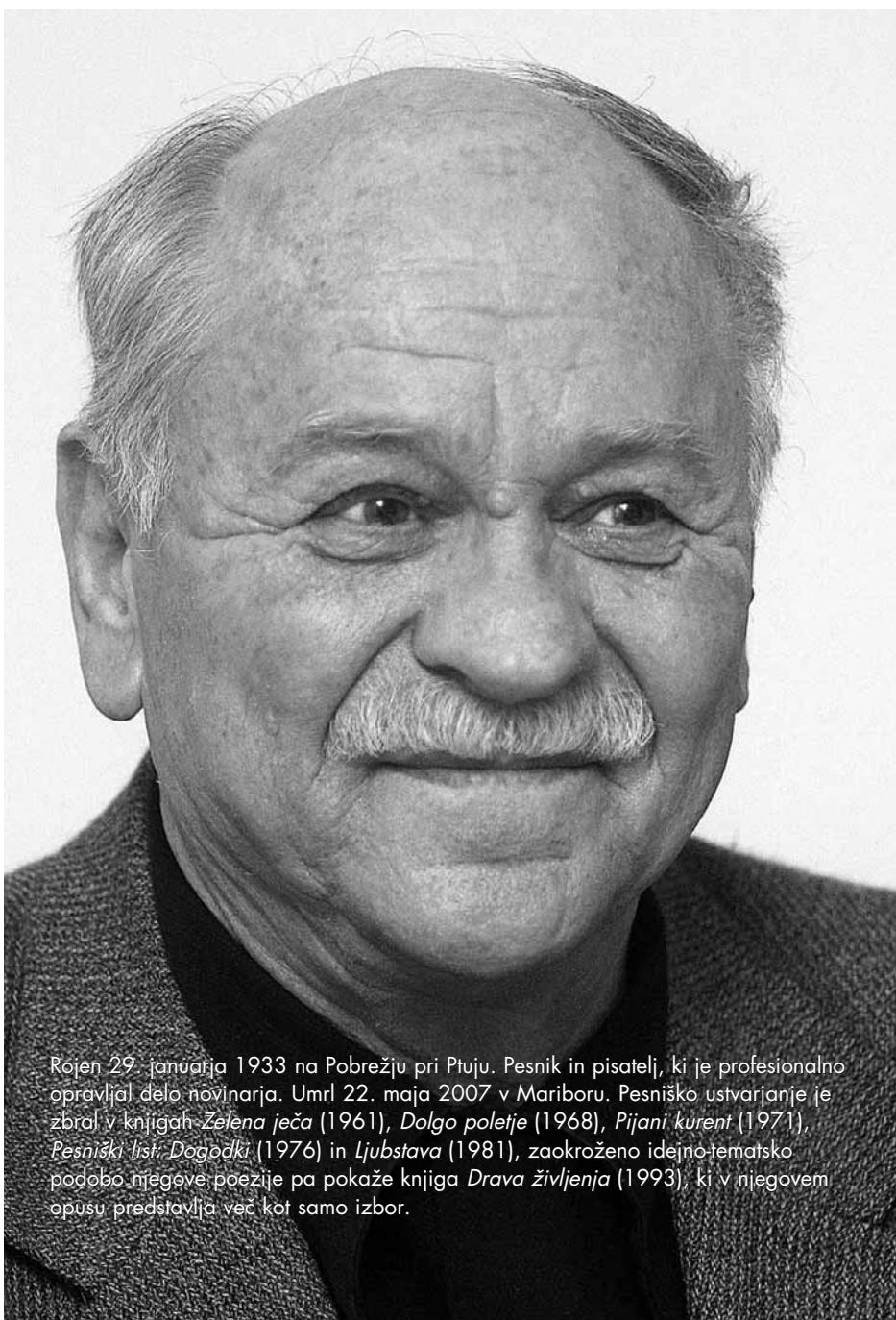
Je kaj? Je nič? Je vse?
Je vetra dih samo,
ki plane čez zemljó
in v vekomaj zamre?

Je vode pad in tek
v neustavljeni kraj
in vračanje nazaj
v začetek in nov beg?

Je ogenj čutov, ki
le sebi v čast gori,
ali oblast duha

gre skoz drget mesa
in tudi zadnji prah
še ve za up in strah?

FRANCE FORSTNERIČ

Rojen 29. januarja 1933 na Pobrežju pri Ptaju. Pesnik in pisatelj, ki je profesionalno opravljal delo novinarja. Umrl 22. maja 2007 v Mariboru. Pesniško ustvarjanje je zbral v knjigah *Zeleni ječa* (1961), *Dolgo poletje* (1968), *Pijani kurent* (1971), *Pesniški list*, *Dogodki* (1976) in *Ljubstava* (1981), zaokroženo idejno-tematsko podobo njegove poezije pa pokaže knjiga *Drava življenja* (1993), ki v njegovem opusu predstavlja več kot samo izbor.

Izbiranje

Ta, ki ponoči ne more spati,
ki nima ne konja ne žene,
ki je sprt z brati,
ki ni izpel še nikdar nobene
pesmi do konca,
ki ponoči po polju kolovrati,
kot da se boji sonca,
ki govori besede dvoumne in pridušene
in gleda tako kakor iz ječe,
ki stoji pred človekom, kakor da bi stal med vратi,
ki nikomur ne prižge sveče,
ki ne moli in ne kolne,
ki ga teža njegovega molka v zemljo vleče,
oblačno čelo pa ga kot meglo nekam žene,
ki niti ne gre niti ne more ostati,
ki nas njegova prisotnost dela negotove in bolne,
ta naj se – sebi v odrešitev ali v pogubo –
v kurenta obleče.

Vnuk

Brez jeze ve,
kako bolšči ponoči ptica
kakor predramljena gruda let
in grudi tema in v temi zatohel pekel.

Ve, kako so ji zavili vrat v prikladni uri,
razlivali ženskam dolge lase kakor luč
po skrunljivi slami,
da so vstajale povešenih oči,
zaradi njega, ki ne bi hotel priti.

Takoj ko so ga zbudili v jamici za obel kamen,
seme v luščini, se je razbežal v bedeče stvari
ves svetlook, da zdaj v oči mu pljusne
naglo prebujenje,
ko prhko srajčko spanja parajo pijani kriki.

Mali svečenik tištine in raziskujočih skritih iger,
ves odprt na senčno stran, pozna
noč dedov, poniglavu strmečih
v temni led neba.
Tako zida noč.

Vlažne sopeče kamne nosi v cekarju svojih reber.
 Podnevi gleda in pobira pisane besede
 kot strupene plode. Ponoči zida dalje
 globok studenec, vse globlje ve,

zakaj so pili plehko vino,
 ga sladili z zvezdami zvenčečimi.
 Ta rod: izbrani s smehom in vpitjem –
 krivopleči modreci,
 dvoumni samotarji, tujeoki in nemirni,
 nežnoglavi tankolasi uživalci lastnega trpljenja.
 Le to so utegnili sporočiti: padanje se nadaljuje.

Brez jeze zre,
 kako v vekovih oči vodenijo,
 roke venejo, v mili počasnosti
 se vračajo skoz večer,
 da zrušijo, da razvalijo
 noč nagrmadeno.

Sesut z nočjo se zbira k postelji
 in poljubuje
 vozlaste členke srditemu očetu.

Selitev gozdov

II.

Nihče več ne vprašuje, kaj je bilo znamenje
 na začetku te tavaajoče poti. Nihče prav ne ve,
 kdo je spal, kdo se je v spanju tako bolno smejal,
 kdo se sploh ni zbudil. Le to vemo leno: izpluli smo
 vsi in zdaj gledamo drug drugemu v nitko besed,
 kako se suklja v večer. Zadaj, za celo noč zadaj,
 je ostal na obali nezakopan glas in tava. Sekira
 je ostala zadrta v tnalo, da v nekom rase strah
 tako visok in tog kot smreka. Nekdo ni pobral noža,
 potopljenega v studencu nekih oči, in zdaj
 so že kalne. Kozarec je ostal neizpit
 na mizi v zaklenjeni hiši in zdaj nekoga žeja
 do obupa. Noben klic nas zdaj več ne doseže,
 le bedeti moramo, ker v spanju
 plove vsakdo nazaj. Vse, kar pustimo zadaj,

se namreč ranjeno zavleče v spanje
in na obrazu spečega skoraj s studom bereš
dolgo trudno potovanje.

VIII.

Če bo ponehal dež, stostebelni gozd,
ki vse noči tako zvenceče poje, bo moral ptič iz dupla,
kjer mu je toplo in je svetu blizu,
kakor da bi bil v njegovem ušesu. Če bo presahnil
dež, bo gozd z razklanim krikom
iztrgal svoje korenine in drevesa
se bodo odpravila posamično kot ovce
za klici daljne vode. Ptič bo kričal
od strahu, če bo ponehal dež, med nebom in zemljo
bo prhutal, iščoč opore,
jezik mu bo otekel od gluhotе.
Do jutra ga bo sušni vonj samote
do smrti upehal.

Pohod besed

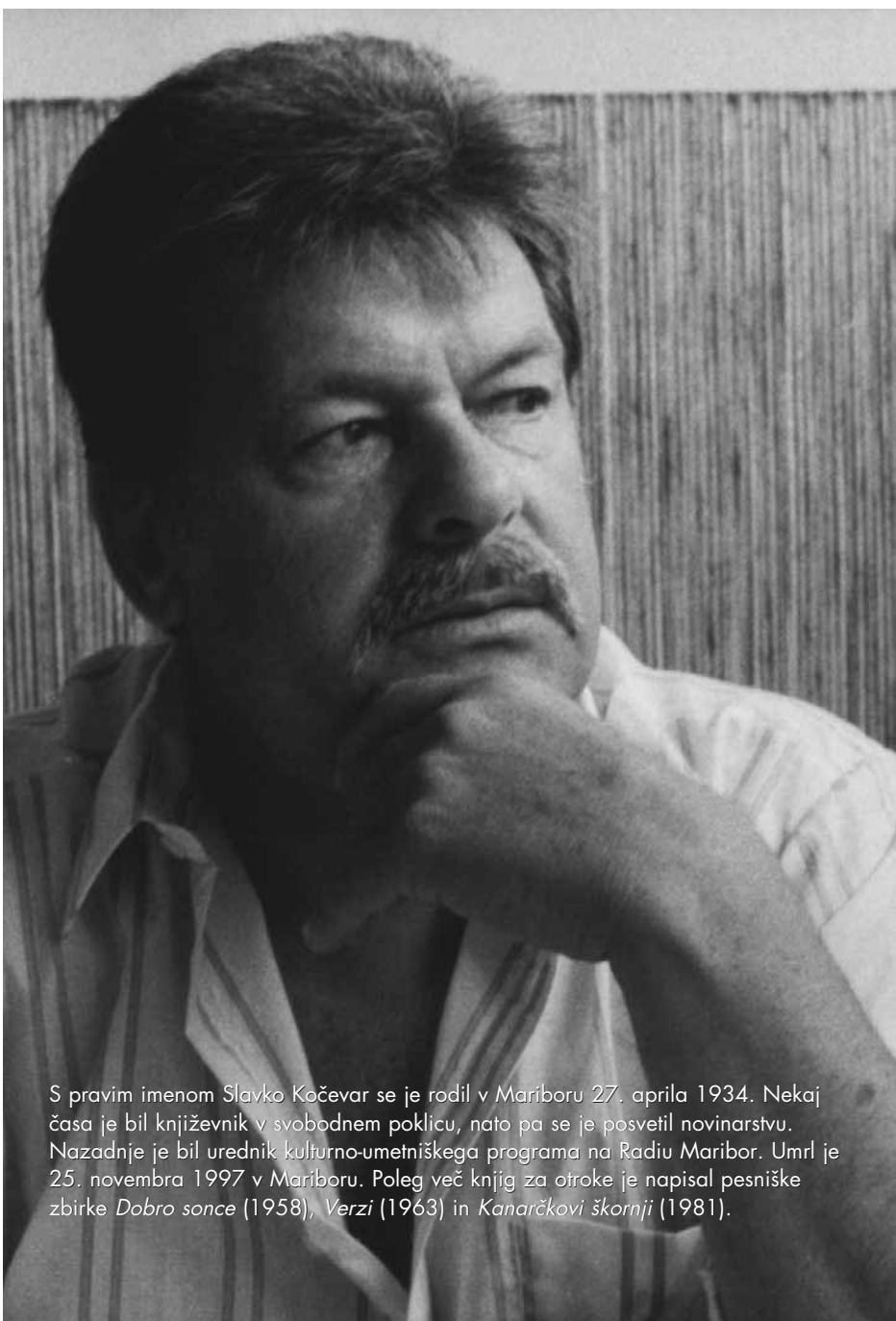
1

Besede zadiše v zraku, mehke in ostre,
da boli v prsih. Mogel bi hripavo zapeti,
ampak besede
ne morejo stvari vzdigniti
in jim odvzeti teže.

Samo ustnice premikaš,
ko se pokažejo besede v očeh
kakor dolg truden pohod.
Če katero trudoma prikličeš,
je najbolj mutasta med besedami:
odreveneli obraz ure ima.

K vodi greš. Voda gleda pametno
kakor pes. Ne razume.
Ostane še nekaj: da zakolneš.
Blisk, ta nož v zobeh, ta nož-beseda
razklene stisnjene čeljusti.

SLAVKO JUG

S pravim imenom Slavko Kočevar se je rodil v Mariboru 27. aprila 1934. Nekaj časa je bil književnik v svobodnem poklicu, nato pa se je posvetil novinarstvu. Nazadnje je bil urednik kulturno-umetniškega programa na Radiu Maribor. Umrl je 25. novembra 1997 v Mariboru. Poleg več knjig za otroke je napisal pesniške zbirke *Dobro sonce* (1958), *Verzi* (1963) in *Kanarčkovi škornji* (1981).

Staro mesto

3

V to čudno zatišje, ujeto v kamen in čas,
od daleč sirena kot na ukaz
poldne zatrobi.

Izza streh in kaj veš od kod golobi
sfrčijo. Preplašena jata belih ptic
nariše s plahútanjem perutnic
nad strehami nekaj spačenih likov.

Potem pa se v loku, brez šuma, brez krikov,
vsa jata pod streho cerkveno spusti
in tu za trenutek okameni.

Ladja na kateri mene ne bo

S poti po Madžarski

2

Rada bi našla čardo
s pravo ribjo juho,
s pravimi ciganskimi violinami,
s pravim tokajcem,
s pravo patino
nečesa, kar je preveč minljivo,
da bi bilo lahko res.

Za ta trenutek sreče
si rad zlomim jezik
z madžarskim
köszönöm szepem.

4

Ruski šampanjec
v široki francoski postelji
v madžarskem hotelu.

A za naju so vsenaokrog
same španske vasi.

Ne zameri mi tega vprašanja,
ljuba moja:
na kaj te spominja
tista drobna madžarska paprika,
ki sva jo kupila
v Keszthelyu?

Saj veš, najprej je sladka,
dokler je sveža, potem pa huda,
ko mine čas.

Beseda

Beseda odide na pot
iz ust v usta,
iz ušesa na jezik pa spet v uho.
Dolgo, predolgo hodi tako.

In zrase ji brada do tal
in pogled ji postaja
čedalje bolj prazen
in izgubljen.
Nekega dne zaide v uho
le njena scefrana obleka.
A kje je pomen?

Imeti pomen ali ne,
to je vprašanje,
ki si ga beseda sama
nikdar ne zastavi.
Tudi brez njega
ji je lepo
v marsikateri glavi.

Tudi brez njega odhaja na pot
iz ust v usta, iz ušesa na jezik
pa spet v uho.
Predolgo hodi beseda tako.
Hodi in nikakor ne more
postati meso.

Dočakal sem jutro

Dočakal sem jutro prvih ptic
in zadnjih zvezd. To je čas, ko zemljo
zaščeme korenine. In trava se zlekne,
pripravljena, da prvi žarek sonca
nanjo poklekne.

Dočakal sem jutro in prvi klic
petelina. Prvo sapo vetra pod bregom.
Zdaj čutim za težkim zastorom vek,
kako je divja osamljenost lista
v gozdu smrek.

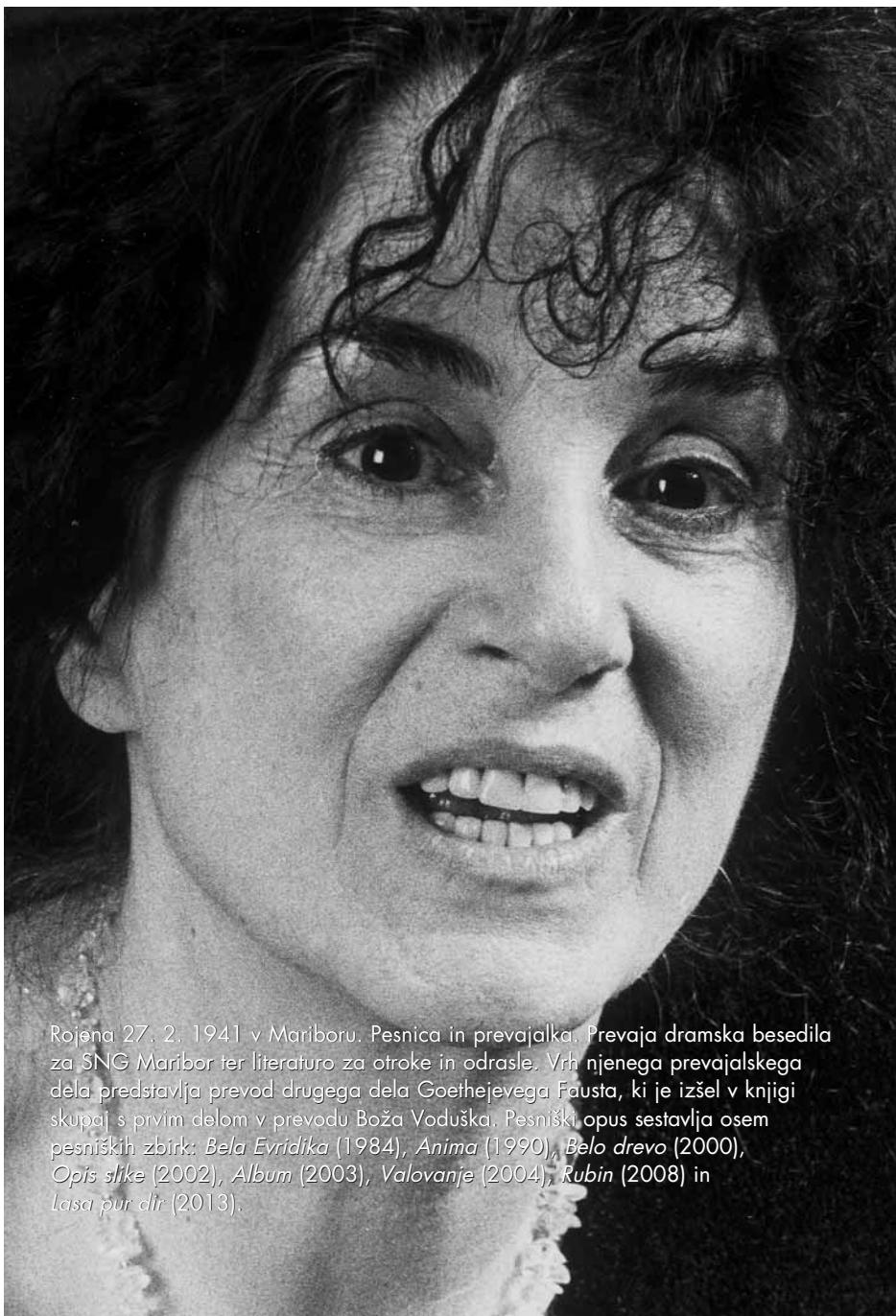
Dočakal sem jutro, ko puh meglec
sivi nad razdihanim poljem. Zdaj usiham
v lastne globine. Ne morem drugam,
saj se je v mukah dokončno rodila
grenka beseda: sam.

Hvalnica

Kako mi je dobro:
nihče me ne tepe z bičem,
nihče me s kropom ne hara,
nihče me na kol ne natika,
nihče mi ne puli nohtov,
nihče me ne suva med noge,
nihče mi ne trga jezika,
nikomur ne pride na misel,
da bi me razčetveril.

Kako mi je dobro,
vedno bolje mi je.

ERIKA VOUK

Rojena 27. 2. 1941 v Mariboru. Pesnica in prevajalka. Prevaja dramska besedila za SNG Maribor ter literaturo za otroke in odrasle. Vrh njenega prevajalskega dela predstavlja prevod drugega dela Goethejevega Fausta, ki je izšel v knjigi skupaj s prvim delom v prevodu Boža Voduška. Pesniški opus sestavlja osem pesniških zbirk: *Bela Evridika* (1984), *Anima* (1990), *Belo drevo* (2000), *Opis slike* (2002), *Album* (2003), *Valovanje* (2004), *Rubin* (2008) in *Laisa pur dir* (2013).

Belina krhke sipine kosti,
do belega je spralo tlak deževje,
bel prodni kamen, bel kristal soli,
a najbolj belo, neizbrisno bel je
v navpični nočni uri brez svetlobe
spomin na bele stene neke sobe.

Po jugu diši, ki diha svoj ritem,
po mačkah, po kantah s smetmi,
po glažkih z rdečim vinom, politem
po prtu; zatohlo diši
po hišah s pritličnimi okni v mraku
preozko zarezanih ulic; po tlaku,
do gladkega shojenem.
Po palimpsestih odpadlih ometov,
razpokanem platu oljnih portretov
skoz vrata kapele. – Poletno žehti
na vsakem koraku
vonj južne krvi.

Barva puščave, goreči osat,
ostra globina oči, beduini,
daleč sta voda in nočni hlad,
slano je v krvi in slini.

Ritem kameljega hrbita zibaje
nosi asketske postave,
pesek valuje, grla grgraje
srkajo žganje agave.

Prazne so čutare, zrak skoz tkanino
vroč od pripeke poldneva,
fatamorgana oaz in šotorov.
Mirni obrazi brez gneva.

Koitus

In je počasi
čezme šlo

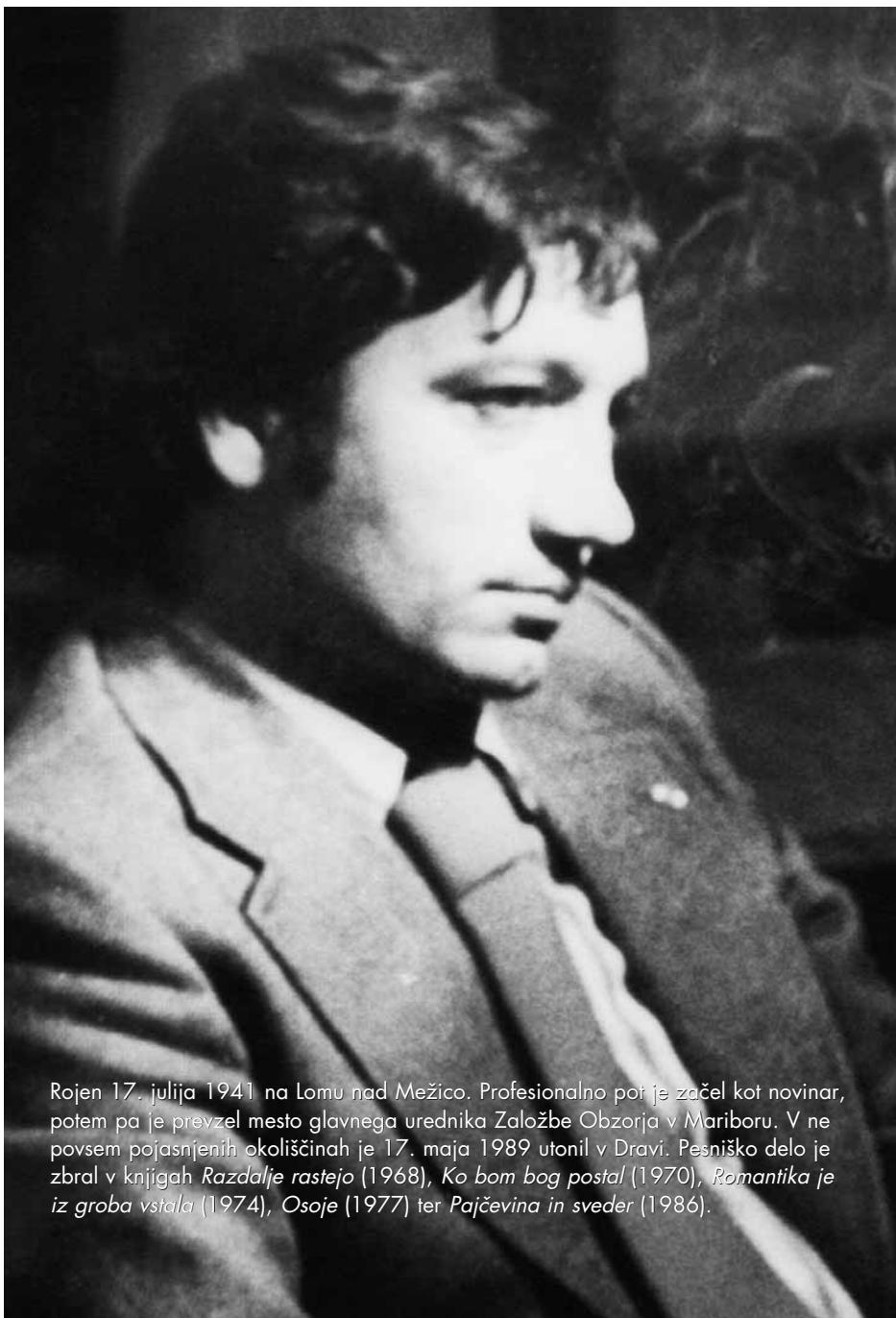
tvoje hvaljeno telo.
In gre do roba
in gre čez
do zamolčanosti
teles.

Zasuta struga,
v kamnu mir
v pisavi,
ki je čas
ne zrabi.
In reka
vrnjena v
izvir.
In smrtno shranjeno
v pozabi.

Kot šepajoča starka

zibaje se od boje
odveže bela barka,
zareže val po svoje.
En sam galeb še kroži.
Iz čiste paranoje
se mi po smrti stoži.

HERMAN VOGEL

Vir foto-
grafije:
Univerzi-
tetna
knjižnica
Maribor,
Zbirka
drobnih
tiskov

Rojen 17. julija 1941 na Lomu nad Mežico. Profesionalno pot je začel kot novinar, potem pa je prevzel mesto glavnega urednika Založbe Obzorja v Mariboru. V ne povsem pojasnjениh okoliščinah je 17. maja 1989 utonil v Dravi. Pesniško delo je zbral v knjigah *Razdalje rastejo* (1968), *Ko bom bog postal* (1970), *Romantika je iz groba vstala* (1974), *Osoje* (1977) ter *Pajčevina in sveder* (1986).

Podatki

Nobenih razločkov ni,
ali gre žaga skozi drevo ali skozi kost;
ali si življenje pogrneš pred noge
ali pa se usedeš nanj.
Voda spodjeda svet pod njegovo kožo
ali pa ga goli odzgoraj.
Rasteš od rojstva naprej in po rojstvu nazaj.
Zmeraj moraš narediti zdaj piko, zdaj vprašaj.
Moraš zlesti na glavo, da boš videl navzdol,
moraš oditi od sebe, da se boš lahko spet vrnil.
Dialektika najnižje sorte ne drži:
ni neogiben les za pepel,
ne skala za goro, ne voda za morje,
ne gozd za divjačino, ne prst za zemljo.
Zadosti je stena pred misljijo,
praznina pred nogo,
jeza umišljenega boga,
pokrov nad zemljo,
zadosti je jezik med zobmi,
zadosti so podatki

sešteva tako vsak sam in vsak tudi drugače.

Bršljan

Nikoli ga nisem slutil.
Ne videl. Ne slišal.
Ne vem, kje hoče vso zemljo
za svoje lasuljaste žile.
Kje je z zelenimi poljubi
vsilil drevesu smrt.
Kje je z oglatimi dlanmi v objemu
govoril uspavanko bližnjemu
in mu za hrbotom po kosih izmikal dan.

Vem: zdaj so tvoje roke objele skalo.
Vem: zdaj boš skali raztrgal obraz,
ker ljubiš brazde in prah.
Ker ne moreš živeti ob mrtvem.

Moraš povedati,
da imaš volnaste prste
in vitko telo.

Vseh skal ne boš zgrizel.
Skozi kamen ti bom daroval roko,
v brazde bom natočil krvi,
da ne bodo zijale zastonj.
Vendar ne bom ostal.
Za tabo je senčnat grič:
tam bom tolažil zlato jagnje
in mu poiskal mater,
ki je umrla od preobilnega mleka.

Vem: prirastel boš za menoj.

Romantika je iz groba vstala

12.

Ponoči se splašijo konji iz sanj.
Drobna živalca prileže iz tihega gnezda,
ni po človeški ne po božji podobi.
Najraje se motovili krog konjskih kopit,
saj ve, da se bo do jutri zgubila v prahu.
Kadar ji noge zastane, se postavi v kot
in si počasi, a zanesljivo grizlja tenke nohte.
Ko zjutraj skrivenostno odide,
začutimo v srcih težek nemir.

Beseda in kamen

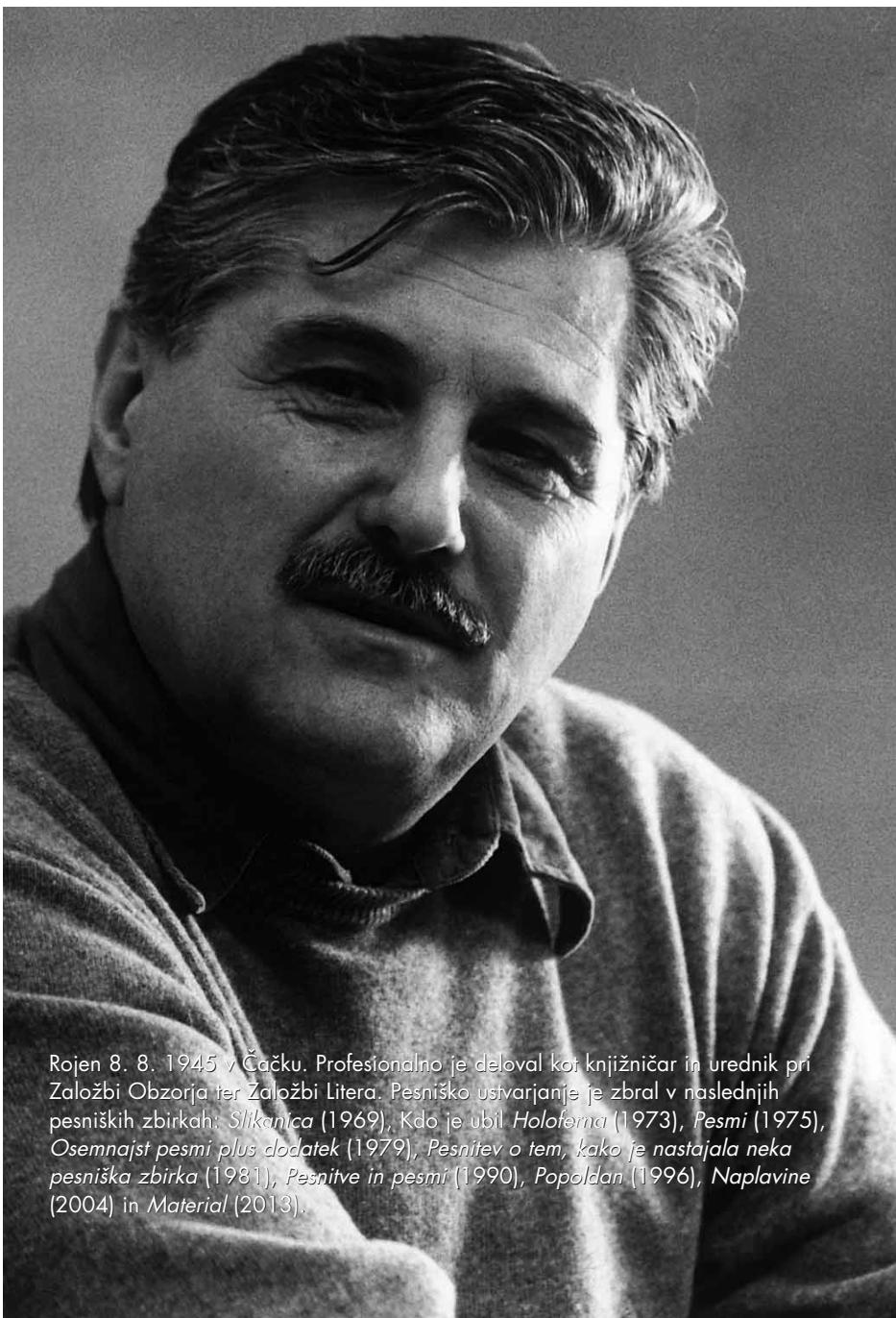
Težki odlitki besed na granitnih kvadrih,
pa vendar je vse skupaj le imitacija.
Kot da se je nekaj izselilo iz njih,
nekaj takega, kar je zunaj glasu,
pa se nam zdaj izmika
in se le v omami včasih razkrije.
Nekaj takšnega je kot drobna živalca,
kot jablana s polomljenimi vejami,

kot odzvanjajoče korito,
kot svetlobni mrk,
nekaj takega kot
nevidno jajce v gnezdu.

Plot

Pravim:
najboljša reč na svetu je plot.
Kako te vsega razbremeni,
kako te vsega osvobodi,
kako te naredi samozavestnega.
Vsaj nekaj moči imaš,
vsaj nekaj gospodarnega ponosa,
vsaj nekaj osvojene zemlje.
Navsezadnje: varuh za celotnost osebnosti.
Zato vam pravim:
pojmo soglasno hvalnico plotu,
skrbimo za njega nemoten razvoj.

ANDREJ BRVAR

Rojen 8. 8. 1945 v Čačku. Profesionalno je deloval kot knjižničar in urednik pri Založbi Obzorja ter Založbi Litera. Pesniško ustvarjanje je zbral v naslednjih pesniških zbirkah: *Slikanica* (1969), *Kdo je ubil Holoferna* (1973), *Pesmi* (1975), *Osemnajst pesmi plus dodatek* (1979), *Pesnitve o tem, kako je nastajala neka pesniška zbirka* (1981), *Pesnitve in pesmi* (1990), *Popoldan* (1996), *Naplavine* (2004) in *Material* (2013).

Pesem

To pesem smo doživeli v Seči pri Piranu
v glavnem na vrtu malega bifeja ob morju pod Formo vivo
nekaj tudi v morju
nekaj pa na neki travi polni regratovih lučk

Prejšnjo noč je bila burja
in morje je bilo kot v stari škotski baladi
Ampak zdaj ko smo sedeli na rdeči klopi
in se naslanjali na zeleno mizo
in jedli argo juho s surovim rumenjakom
zdaj smo imeli oči čisto ozke od sonca
in Marija je imela na nosu kapljice znoja
Jedli smo torej argo juho s surovim rumenjakom
potem velik telečji zrezek
in pražen krompir
in majhne rdeče redkvice na olju
in spet pražen krompir
In potem smo odprli buteljko Radgonski biser
in še eno in še eno
in pili na zdravje Mariji na zdravje Miri
na zdravje četrti uri popoldne na zdravje nazdravju
in čeprav smo imeli dobro podlago smo postajali pijani
malo malo bolj in končno pošteno pijani
Potem je Peter zaklical zakaj je pravzaprav morje
in stekli smo k morju bosi po toplem ploščatem kamenju
se slekli oziroma samo midva s Petrom
in ker nisva imela kopalk sva se v vodo vrgla kar naga
Voda pa je bila na tistem mestu temno zelena in sveža precej sveža
zakaj bil je april in sonce je zahajalo
Ampak vseeno sem zaplaval še globlje do dna
se tam zasukal
dvignil oblaček peska
in ko sem spet stal na toplem ploščatem kamenju
je bil penis še vedno čisto skrknjen od mraza
in koža je bila napeta kot pretesna majica
in glava je bila že zelo bistra
Potem smo spet sedeli na rdeči klopi
medtem so prižgali luči
in se naslanjali na zeleno mizo
in pili kavo in kadili in sploh bili bolj tiho
Ležal sem z glavo v Marijinem naročju
in gledal ustnice kako so jih zapirale in spet razcvetale besede

in prsi kako so enakomerno polnile bluzo
 in čutil sem stegna kako so se nemirno stiskala v krilu
 in postal sem razburjen
 in zdelo se mi je da je tudi Marija postala razburjena
 nisem pa bil čisto prepričan
 Toda potem se mi je nasmehnila
 in stekla sva k morju in malo navzgor
 in se vrgla v neko travo in se valjala in se poljubljala
 in potem je nehala dišati po svežem perilu
 potem je vsa dišala po meni in po regratovem mlečku
 Potem sem pomislil kako se pravzaprav imamo lepo
 in postal me je strah da bi se vsa stvar pokvarila
 In zato nisem nič več razmišljal
 zato nisem nič več rekel
 ampak sem lepo po francosko odšel

To pesem smo doživeli v Seči pri Piranu
 v glavnem na vrtu malega bifeja ob morju pod Formo vivo
 nekaj tudi v morju
 nekaj pa na neki travi polni regratovih lučk

Vrnitev iz JLA ali slovo od mladosti

Kako sem še nekaj časa takoj opazil vsakega vojaka,
 na ulici, v kinu, ob šanku,
 kako nič več niso bila v modi mini krila
 in The Beatles in Bob Dylan in Steve McQueen,
 kako so mi šle na živce vse tiste spremembe v žargonu,
 vsi tisti novi štosi in fintne,
 ki so me spravljale v zadrego in me delale negotovega,
 kako se je spremenilo tudi podnebje
 ali pa se je samo meni tako zdelo,
 kako nič več ni bilo dolgih poletnih dni,
 dolgih poletnih dni s praznim jadrom sredi jezera za elektrarno,
 s praznim jadrom in navezanimi steklenicami piva v hladni vodi,
 kako nič več ni bilo severovzhodnika,
 krepkega, stanovitnega severovzhodnika v krmi avgusta in septembra,
 ko se poletna svetloba počasi zapira,
 kako so vsa sidrišča in zalivi bili neplovni,
 zabasani z muljem, algami in naplavljenim lesom,
 kako nič več nisem mogel zbrati denarja za kino,
 če sem se sprehodil gor in dol po Gosposki,
 kako nič več ni bilo generacije,

kako nič več ni bilo stare bande,
kako so stara banda zdaj bili junaki pod copato,
zavaljeni, plešasti papačiji z naraščajem v vozičkih v parku ob nedeljah
dopoldne,
dični gospodje samoupravljavci z aktovkami, s kravatami, v belih diolen
srajcah,
iz katerih smo se nekoč delali norca
in se jih obenem bali,
kako je bilo vse več samo pijače, vse več samo spominov,
vse več samo službenih in ekonomskih problemov,
kadar je stara banda le prišla spet skupaj,
kako se mi pesmi nič več niso zapisovale same od sebe, se pravi,
kako jih nič več nisem sestavljal s samoumevno lahkotnostjo,
v zanosni drhtavici, z osrečujočo zavestjo,
da jaham na valu časa,
kako tudi čas ni bil več nikakršen val,
ampak ena sama globoka dolina nizkega zračnega pritiska,
kako sem si vse to prikrival,
kako sem si vse to trmasto, strogo prikrival,
kako sem se vse pogosteje spraševal,
zakaj so na koncu pisali tako lepe, klasične verze Breton, Aragon, Eluard
in zakaj je že v 20. letih nehal pisati Podbevšek,
kako nič več nisem bil sveto prepričan,
da je enkrat za vselej konec s tradicionalno »določenostjo in poklicanostjo
poezije«
in da se z nami začenja nova epoha,
kako naenkrat ni bilo več druge izbire kot – služba,
kako naenkrat ni bilo več druge izbire kot – prodati barko,
kako sem jo tisto pomlad še zakital, pošmirglal, pobarval,
potem pa odrinil ven samo enkrat,
za uro in pol, sam oziroma z Vando,
kako sva z Vando bila vse več skupaj in vse bolj odmaknjena in sama,
dokler mi ni nekega dne rekla, da smo trije,
kako nič več nisem verjel,
ampak samo še sentimentaliziral,
da bojo nekoč spet prišli dolgi poletni dnevi,
dolgi poletni dnevi s praznim jadrom sredi jezera za elektrarno,
s praznim jadrom in z navezanimi steklenicami piva v hladni vodi,
kako nič več nisem verjel,
ampak samo še butasto, nespodobno sentimentaliziral,
da bo nekoč spet zapihal severovzhodnik,
krepek, stanoviten severovzhodnik v krmi avgusta in septembra,
ko se poletna svetloba počasi zapira,
in da bojo vsa sidrišča in zalivi spet plovni,
nič več zabasani z muljem, algami in naplavljениm lesom.

DANICA KRIŽANIČ MÜLLER

Vir:
Univerzi-
tetna
knjižnica
Maribor,
Zbirka
drobnih
tiskov,
foto:
Tihomir
Pinter

Rojena je bila 31. 7. 1950 v Mariboru. Doštudirala je slovenistiko in anglistiko in delala kot profesorica slovenščine na II. gimnaziji v Mariboru, kjer je bila tudi mentorica raziskovalnih nalog, literarnih delavnic, urednica antologije in več zbornikov dijaških literarnih prispevkov. Objavila je tri pesniške zbirke: *Topli skriti veter* (1991), *Doseganje glasu* (2001) in *Odprta praznina* (2009).

Jasmin

Jasminov vonj, ki prihajaš s pomladjo
mimo oken, ti sladki beli odsev božji,
zamaknjen in vroč, samo včasih slučajno prisoten,
o, otrok, ki se nagibaš v moje spanje,
v viticah mojih žil si postiljaš!

V moje stopinje stopaš, noči mi prekrivaš
in jutra, tvoje barve visijo z okenskih polic
kot slapovi, rjaveči v zemeljsko.

– Otroštvo je trenutek, naslonjen ob zaboj
z oleandrom.– Na svežo sapo se lovijo
cvetovi, zrak je prozoren od molka,
kot vlačuge se plazijo besede, glas
zazveni v piščal. Na pentlje oči se pišeš,
medtem ko se ti prsti razcvetajo v lilije,
vonj narcis naju približa zemlji,
v kotičkih ustnic okus po kutinah,
tvojo vseprisotnost mislim, kar naprej
jo živim. V igluju na dvorišču spiš,
dokler marec ne odplavi snega tvoje polti.
Samo bodi, kjerkoli že si, bodi s svojo plaho
drznostjo – kot divji šipek se vzpne po zidu
trpk smehljaj – nasloniš se na steno
in povesiš oči in tvoji svetli odsevi
se zrcalijo v vseh časih dneva.

Doseganje glasu

Še besede ne bi rade odzvanjale gibkega glasu,
kot školjke so zaprte za vrtince, hrapave in mehke.
Pesek vpija krike, rjava in modra valovita čez čas
– tiho prenašanje zraka iz plasti v plast, vibracije letov.

Žuželke visijo na tenkih strunah mrmranja,
podtalne vode šušljajo, lava se tiho giblje.
Kamenje razmika svoje skrilaste prste, vroče žile
zasikajo po rokah, tako toplo zemeljsko zasije oko.

V medprostorju dihajo živali, zvezde jim sedajo v oči,
pod rjasto skorjo kipijo semena, komaj še zadržujejo
šive prsti. Prisluškovanje nejasnim zamahom
jih spreminja v privid. Stopnišča se znova ustavijo

pred vrtati, zaprtimi za zmeraj. Deževje odmevov se polaga v jutra, začudena nad že preštetimi dnevi. Kaplja zemeljska, neskončno ti lahko koristi, ko se žejen steguješ po evharistiji! Otipljiva topota

se dviguje v vejevje, vrane se prevešajo v spanje, samo *čebele nevidnega* še prenašajo svoj med, rjave vode strmijo v oblake, piš vetra se sprehaja med strehami glasu, ki me končno dosega.

Še kar zapišem, postane brezglasno

Sploh imam bolj malo možnosti, s to nespečnostjo in z ono, zasidrano v otipljivi mrak. Še kar zapišem, postane brezglasno in vrtnice se vedno znova

izkažejo kot slabe prinašalke. Odkar vem za slabost lune, v kateri ljubljena sijem – medtem ko se odvijaš v ogenj v nekem drugem prostoru – se žito

ne ziblje več sladko kot kruh in zasljen obraz sije le še preteklo svetlobo. Ne smem se spomniti na vodne sence ali na čigre v preletu, nizko nad glasom.

Prenapeta sinjina se izreka kot smrt. Kamorkoli se obrnem, isti odziv, zožen na roso ob jutrih, na hladno dejstvo noči, obetavne zaradi visokega sija, ki zasega

pas že skoraj v celoti, čeprav samo nakazan, ki objema v preblisku, čeprav na skoraj izmišljenem ozadju, ki muči in barva z medenimi cvetovi, s prašniki

iz tako lepe krvi. In morda bi se še kar nadaljevalo, če ne bi tudi potok sam začel dihati zibajočih se kamnov in hlastajočih rib, odrešenikov, in očesu prijetnih alg.

Ki pravi, da je plamen

Ki pravi, da je plamen, in razseka kri.
Tudi drevesa ne vedo, ali leži v borovi senci
ali presijana z lokom hladnega krajca,
luna je samo luna in se ne meni za poglede
ali krvavi krč ob robu popkovine. Dotakni se
gladke slonovine prstov, razbeli jo in jo zažgi!
Zažgi njeni senco, da bo gorela tisoč let, da bo
žgala tisoč let. V obiskovanju bolečine jo boš nosila,
dokler se ne bo vse izravnalo, v pepelu, v zvezdi,
prestreljeni, ker je tako skopuško božala s svetlobo.
Naj pade vate in se sesiri, mlečna meglenica,
niti pogleda si ne zasluži niti ljubeznivega nasmeha,
še to je preveč, da je.

Življenje se niža

Življenje se niža.

Pod uklonom svetlobe
je nebo nevarno strmo.

Treba se je pravočasno umakniti,
se nežno nasloniti na nič

in začeti gledati znova.

Praznina pred pogledom
je neskončna.

LIDIJA GAČNIK GOMBAČ

Rojena 20. junija 1961 v Ljubljani. Po izobrazbi profesorica slovenščine in ruščine. Zaposlena kot bibliotekarka v Mariborski knjižnici. Izdala tri knjige lirične proze: *Magdalena* (1987), *Jajce* (1994) in *Pokrajina vrtnic* (2011). Ves čas vztraja v izmazljivem razmerju med proznim in pesniškim nastavkom svojih »kratkih zgodb«, od katerih je bila ena uvrščena tudi v antologijo slovenske kratke zgodbe *Čas kratke zgodbe* (1998), ena pa v Izbor krajše proze slovenskih avtoric *Kliči me po imenu* (2013). Piše tudi pravljice in prevaja.

Sanje lovi

Za hip pogledam. Z nožic na drugi strani kupeja snamejo čeveljce. Črna pentlja zdrsne na tla. Deklica v spanju zastoka. Iz kotičkov ustnic se ji pocedi slina. Lička so rdeča. Porcelanasta punčka v njenem naročju je budna. Bolšči z velikimi modrimi očmi. To niso oči: brezna. Brezna noči. O, vem: sanje lovi.

Pisk. Vlak se sunkoma ustavi. Vrata noči se odpro. Svetal postajni napis. Zadnja črka brli: »Izstopi, če moraš. Vstopi v moje polslepo oko.«

Preganem časopis. Ves večer sem se nagibala nadenj. Ves večer sem se skrivala vanj. Porcelanasta punčka me gleda. V eno oko lovi speče dekletce, v drugo mene. Tako sem spala tisoč let. Tako je bil vame obrnjen negibni pogled.

Iz torbice potegnem ogledalce. Vlak drdra skozi noč. Vse se trese. Ne morem umiriti rok. Ne morem se vtisniti v drobni oval. S šminko potegnem po ustnicah. Iz zrcala pogleda vame punčkino oko.

Potem čas stoji. Potem ni vlaka. Potem je soba in v njeni poševni svetlobi razbita punčka.

»Nisem nalašč,« rečem in že šobim ustnice, »res ne.«

Stečem k postelji in se pokrijem čez glavo. Ko se mama nagnе k meni, imam oči polne solz.

»Zažgi črepinje,« šepnem, »prosim, zažgi.«

Spet pisk. Kmalu postaja. Ogledalce potisnem v torbico. Zdrsnem v telo plašča. Torbica pade na tla. Žvenket. Ogrnem si ruto. Hitim proti izhodu. Kmalu se bo odprla tema.

Potem se kradoma ozrem. Porcelanasta punčka se nagnе k tlom in pobere ogledalce. Obriše ga v nabранo čipkasto krilce in poljubi. Na steklu rdeča sled. Ven!

Dobro spi!

Kotalim se. Zadevam ob stene. Nekdo igra na bobne.

Razpiram veke. Vse telo me boli. Od zgoraj: z neba? mehka topota. Lega mi na trebuh. Telo postaja težko. Padam iz sna v sen.

K meni se spusti sonce. Oblizne me z vročim plamenom. Zdi se mi, da se širim. Z rokami razmikam stene. Z vso močjo potiskam. Svet se drobi.

Okrog mene lupine.

Neka krila, neke peruti zakrijejo dan. Zamahnem z rokami. Krila vzprhutajo. Čisto blizu mene pristane modra kokoš.

»Nisem si te predstavljal takšne,« reče, »saj zebeš.«

Skoči na prečko. Zelo velika je. Gleda me očitajoče.

Poskušam se premakniti. Škripanje udov. Stopim k luži. Nagnem se nad gladino. V njej odseva dolgo svinčeno telo: ne telo: ozek drog.

Kokoš se spet obrne k meni: »Kaj hočeš, slabo si zvarjena. Jajce se je pa svetilo kot zlato! Kaj hočeš, pomota.« Glavo potisne pod perut. Potem je namesto nje na prečki mačka. Prečka se začne spodmikati. Pošechno preseka zrak. Mačka vrešči. Nebo prekrije kovinski lesk. Z vseh strani letijo vame opilki, drogovi, zakovice. Zrušim se pod težo. Skozi špranje tokljanje. Potem rumeni parkeljci. Modra kokoš se zrine k meni: »Dobro spi.«

Robovi teme

Ničesar oprijemljivega. Samo zvoki. Mrmranje mimoidočih, lajež, zaviranje, zvonjenje, loputanje, brenčanje, tuljenje siren.

Ogenj! Obleka se lepi na telo, z vseh strani se plazijo zublji. Potem ji nekaj kane na dlan. Poliže. Morda je pa to sneg. Neka sila jo vleče gor, v zveneče nebo. Upira se, poskuša narediti telo težko, a jo dviga od tal kot balon.

»Ne boj se,« zasliši ob sebi, »tam je lepo. Tam ni robov.«

Tipa okrog sebe. Kot da nikogar ni. A topla sapa je tik ob ušesu:

»Prepusti se, tam ni noči.«

Vrti se, čedalje večje kroge zajema. Zrak je vlažen. V ustih začuti slano. Široko razpre oči.

Potem tišina. Nobenih glasov, nobenih korakov, nobenega civiljenja zavor. Čas stoji. Zgodnje jutro? Pozni večer? Čas brez barv, brez prehajanja senc.

»To ni še nič. Lahko te vzamemo vso.«

Na vratu začuti hladno kovino: jekleni prijem. Neznana sila jo dviga.

Kavelj se vse hitreje vrti.

Zbudi jo škrebljanje dežja. Vse telo jo boli. Poskuša zaznati vsaj rahel svetlobni odsev. A svet je v temi.

»Nikoli se ne bom mogla navaditi,« reče.

V bližini zahrešči zvočnik: »Nikoli se ne bom mogla navaditi. Nikoli se ne bom mogla navaditi.«

Monoton ponavljanje po vsaki frazi pretrga visoki hihot. To ni njen smeh. Tisti s kavljem se oglaša.

Nekaj zagomazi po njej. Išče z roko. Nekaj jo ugrizne v dlan. Šele zdaj zavoha smrad iz kanalov. Otresa se. A krempeljci se je trdno oprijemajo.

Vse pogostejši ugrizi.

Potem jo snamejo s kavljem. Visi na vrveh. Oglasijo se zvonovi. Z vseh strani zlata svetloba.

»Sanjam,« si misli, »sanjam.«

Na sencih začuti nekaj hladnega.

»Dovolj je bilo,« reče nekdo nad njo, »pritisni na sprožilec.«

»Zakaj?« se upre, »saj me ni nikoli bilo.«

Počasi se v vodi vrti marmornat kip

Ptičje telo zaplahuta v nebo, za njim rdeča svetloba. Dolgo nič. Potem prve oblike. Ploskve se lomijo, sestavijo hišo. V zraku lebdi. Rdeča hiša z rumenimi sencami. Kjer so vrata in okna, črno. Skoznje vidiš temo.

Skoznje slepci gledajo. Odprtine se zapirajo in odpirajo. Iz njih polzijo kaplje krvi. Včasih zasvetijo, belo poblisnejo. To je hiša samih oči. Iz njih teče voda, preliva stene. Hiša se topi. Najprej vse rdeče, potem vse bolj bledo, svet je voden.

V prozornini rožnata pika. Počasi nabreka, spominja na jajce. Počasi se splošča, potem spet naguba, iz nje zraste glava. V njej slepe oči, ki jih mrena zarašča. Na razprtih ustnicah prozoren kazalec. Pod vratom drobno telo, rebra izbokla, roki kot tulipanov list.

Počasi se v vodi vrti marmornat kip. Skozi usta ga voda zaliva, z vodo se zliva v lebdeči svet.

Z vseh strani voda, obliva mi gležnje, ovija obleko, sega do glave. »Nisi še zrak!« nekdo zakriči. Jaz pa sapo zajemam, vodo odrivam.

Kip obmiruje. Potem: brneči zvok. Nekdo me navija, roke mi dviga, pljuča razširja, v uho mi šepeče: »Treba bo gor! Tu nisi doma.«

Ročice se sklenejo, obrazek vzdrhti. Razprtina ust je vse širša, brada se krči, na čelu gube, roka se dvigne do oči. Potem hlipanje, obraz je star in bolan. Objamem si glavo, zvijem se v klobiči. Rožnata kepa se v vodi vrti. Voda odteka. Spet je topleje. V hiši so že pogasnili luči.

Mrtva si, mrtva si

Toplo čez lica. Kot da me greje živi ogenj. Posteljnina valovi, s širokimi gubami zajema zrak. Strop žari. Treba se bo potopiti v rdeče, vdihniti še vroči plamen in izpluti na gladino morja. Dvigniti v nebo krvaveči prst. Potem hiše. Iz njih gledajo velika okna, šklepetajo z oknicami in se nagi-bajo iz sten kot propelerji.

Punčka v beli oblekici se skobali z okna. Ob zidu visi. Z obema rokama se oprijema lanene vrvi. Niha, obrača se, vrti. Najprej je mumija, potem ključ, ki odpira telo noči. Nikoli ne pade dol, čeprav se ji megli. Čeprav vabi globina. Čeprav ve: »Tam je voda, tam bi dihalo s škrgami.«

Tečem. Neznana moč me poganja naprej. Ne čutim telesa. Ne čutim tal. Velikanska senca nad mano. Starka v črnem spodrecanem krilu v zraku lebdi: »Še nisi odšla? Še nisi odšla?« Iz gobca ji rjava slina polzi.

Iz pleč mi nekaj požene. Skušam otipati, pa rok nimam več. Na rdečem zidu odseva dvoje tankih dolgih kril. Srebrnih, prozornih.

Rdeča prst. Opiram se na četvero razčlenjenih nog. Pol sonce, pol noč. Iz glave dvoje tipalk. Nebo zahaja v zemljo, vse manjši je svet. Premikam se

počasi, kot da prvič čutim telo. Raskav dotik prsti. *Dvigni me gor, dvigni me gor.* Ni cvetja, ni sladkega soka črnih mušičk. Od zadaj težka sapa. Starka v črem se za mano vali. Grabi z rokami. Voda poldneva rdeče gori. Poklekne. Potem hlastne po meni. Tik nad mano vroča sapa in zamščeni obraz. Z zadkom planem k nji. Bodalo se izproži: »Mrtva si, mrtva si!« Potem me dolgo ni.

Spet je noč in še bolj rdeče nebo. Dviga me gor. Nocoj sem lahna do dna. In brenčim: »Jaz sem zrak. Jaz sem zrak.«

Otroško telo trešči ob tla.

BORUT GOMBAČ

Rojen 12. 6. 1962 v Mariboru. Po izobrazbi in poklicu knjižničar, zaposlen v Univerzitetni knjižnici Maribor. Pesnik, pisatelj in dramatik. Izdal je tri pesniške zbirke: *Razblinjene dlani* (2004), *Sence in sinkope* (2007) in *Prehod* (2013). Piše tudi gledališke, lutkovne in radijske igre, knjige za otroke in mladino, njegove pesmi pa lahko slišimo uglasbene na dveh samostojnih zgoščenkah.

Za zadnjim vagonom

1.

Veliko oko je vase zazrto,
sonce ne vzide iz čela noči.
Jutro je s težko veko zastrto,
padla svetloba v prsih brli.

Asfalt je prerasla mrzla goščava,
krhkka kolena ne najdejo dna.
Vsa drgetava k sebi odtava
dlan, ki snežene kovance tehta.

V klečečo siroto trinajstih let
diha gospod lebdečih korakov.
Čez deklico raste senca besed,
prsi pa polne nemih oblakov.

*V tisto sajasto gomilo snega,
kjer tlela za zadnjim vagonom bo zima,
bo pokopala prste neba
bolj bela kot čista belina.*

2.

V objemu ne čuti skrite pasti,
roka zaprta v roki iz sanj.
Srce ji izpira slutnja luči,
visoka na sveti decembriski dan.

Vdano stopica za plaščem iz zvezd,
v globokih rokavih koža sneži.
Kristale stopi zemljina pest
in jo na stari postaji zbudi.

Vroče snežinke drhtijo na tirih,
v breznu očesa bleščeči dotik.
Lokomotiva s tankimi krili
lahna in tiha leti skozi krik.

*V tisto sajasto gomilo snega,
kjer tlela za zadnjim vagonom bo zima,*

*bo pokopala prste neba
bolj bela kot čista belina.*

List

Žareče rumen,
ki ga z neslišnim pišem
z najtemnejše veje iztrga pogled
in ga v razbitem oknu trenutka
ujame jesensko nebo nad mojim očesom.

Žareče rumen
in neskončno lahek
se ne dotakne kože na moji iztegnjeni roki,
ampak preprosto zaplava skozi meso in kosti.

In ko se ob treh popoldne
ustavim na prehodu za pešce
in si presenečen ogledujem razbljinjene dlani,
me nihče ne poskuša odriniti s poti.

Težki čevlji mi v lahnih sinkopah
potujejo skozi telo,
polne aktovke vodikovih balonov
se mi odpirajo v pljučih,
zaprti dežniki me prebadajo mehko,
kot da sem dež podvodnega oblaka.

PETRA KOLMANČIČ

Rojena 22. 6. 1974 na Ptiju. Diplomirala iz sociologije kulture in filozofije. Pesnica, urednica in kulturna delavka, zaposlena kot strokovna sodelavka javnega zavoda Mladinski kulturni center Maribor. Izdala je pet pesniških zbirk: *Luknja* (1994), *Šus v glavo* (1995), *Slini* (1999), *Uvod v poželenje* (2004) in *Plast za plastjo* (2014).

Nočni vid

Včasih noč ostane še globoko v dopoldnevu
in prebivalci sanj se prepletajo s prikaznimi vsakdana.
Nočne in dnevne krajine se združijo v novo geografijo,
tukaj, na teh pašnikih, se pasemo dnevni in nočni, drugi v drugih.

Včasih noč ostane še globoko v dopoldnevu.
Včasih noč prekrije dneve in tedne in leta
nad nami s svojimi črnimi krili v zenitu.
Takrat končno spregledamo s svojimi nočnimi očmi.

Naš pogled vidi in ve: da je najbolj črna noč tisto,
kar ti lahko pogleda iz oči ob katerikoli uri dneva.
Da je muzika, ki si je nihče ne drzne igrati,
tako silno nežna, tako strašna, da ob njej pokajo zrkla in srca.

Naš pogled vidi in ve: da prostor igre
ni le binarno igralno polje,
da je vezivo vseh nas naša neskončna lakota,
da smo zlepljeni obojestransko na zemljo in na nebo.

Včasih noč ostane še globoko v dopoldnevu.
In ko že globoko v dnevu odpreš oči,
ti iz kotičkov ust še vedno mezi sladka polnočna slina.
Okrog ustnic pa prhuta kolibri in z ukrivljenim kljunom,
specializiranim za tvoje grlo, srka utekočinjeno substanco srca.

Zamahi

Plavaš daleč na odprto morje,
da sta tvoja otroka le še pikici in on pika na obali.
Začneš se spominjati, kako je bilo plavati,
ko pike na obali še niso čakale na tvojo vrnitev.
Z vsakim zamahom zaplavaš bliže svojemu
nekdanjemu stanju.
Pozdravljeni, sestra, daljna in spokojna,
ne znam ti več pokazati, da sem bila ti,
samo zamahujem lahko v tvoj način.

Z vsakim zamahom se bolj in bolj spominjaš sebe, nje,
svojega tedanjega telesa, mesa, misli.
Če prav pomisliš, če še nekajkrat zamahneš,
te je naredila ona –

kot ti že zdaj delaš tisto žensko v srednjih letih
 in ono v zrelih in starko, ki vas bo napisled
 vse pozabila. Ali pa ne. Ali pa boste šle
 vse skupaj z njo, ko bo čas za to.
 Z vsakim zamahom si bliže njej, sestri, in tudi tisti starki,
 čeprav se boš v tem trenutku obrnila,
 in boš z vsakim zamahom spet bliže
 tistim trem pikam na obali.

Kar še boš, nastaja, in je že nastalo.
 Kar si bila, se še dogaja, in se je že zgodilo.
 Medtem pa si ti, vedno ista, v zamahu.
 Pod tabo v črni globini nepremično beli kit lebdi,
 za tabo pa se kodra pena valov
 na veliki brezumni ravnodušnosti oceana.

Zaupnost

Avgusta je v sobo prišla velika zelena kobilica.
 Svet se je skrčil v zeleno bitje.
 Zavest je vzela zalet,
 odskočila v kobiliče vesolje, v stakatu.

A potem si v šipi zagledala svoj odsev,
 ki se je gnal za nepojasnljivim.
 In se zamislila:

*Kako zaupni smemo biti s tistim,
 kar slučajno zaide na naš parket,
 ker smo v soparnem večeru pustili odprto okno?*

Molčiš v posebnem nemiru.
 Ta zeleno pobožaš mehko, s kazalcem.
 So govorce za posebne priložnosti, so.
 Vendar:

Kdo takrat govorí iz nas, kdo ve?

Hostija

Zalotiš se včasih, da poljubljaš svojega otroka
 in prideš do točke, ko se ustnice razprejo
 in zobje zasadijo v nezrelo meso;

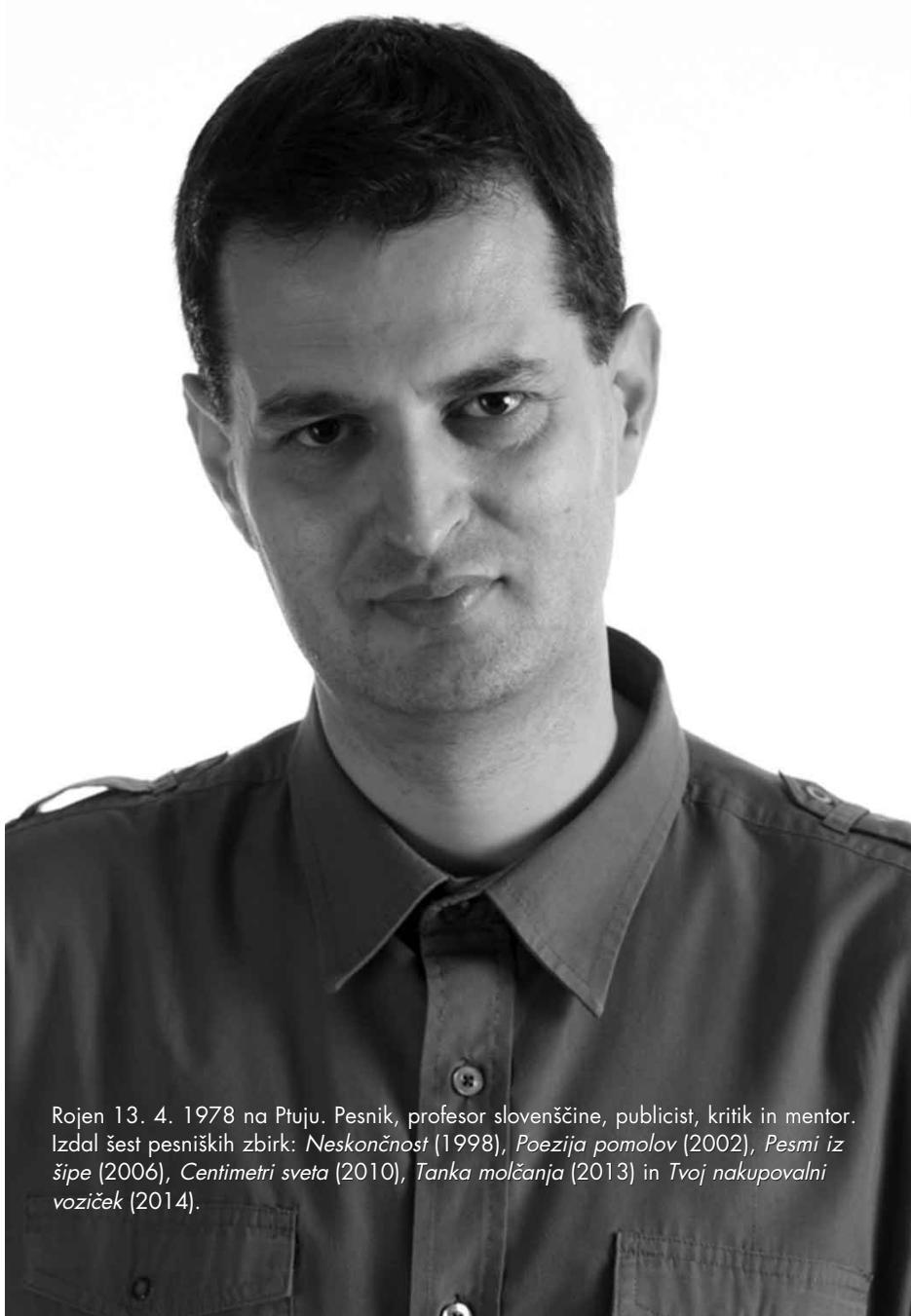
najprej nežno, pohlevno,
a potem vedno pride trenutek, ko želiš ugrizniti, použiti –
saj ta človeški sadež je tvoj,
vzklil in zrasel je iz zemlje in gnoja tvojega mesa –
zato ga želiš vrniti k sebi, vzeti vase, požreti;
in to ni lakota želodca, to je lakota srca,
najvišja oblika ljubezni, najsvetejše;
a kar je še višje, je odreči se tej svoji lakoti
in ponikniti nazaj v celibat svoje materinske ljubezni.

Every Me and Every You

Zakaj spet bežiš, si rekla, zmeraj bežiš, jaz
pa ostajam, tudi ko si tu, si v teku, jaz zmeraj mirujem,
tudi ko tečem, mirujem. Se spomniš, kako so nekoč
bile najine korenine prepletene, krošnje bile so kot ena,
pa sadeži, jih pomniš, in ptice, zakaj spet zapiraš oči,
vedno zaspiš, jaz pa sem budna, tudi ko bežiš,
del tebe spi, jaz pa sem zmeraj budna, tudi ko spim.
Ali veš, kako se odklene te železne dveri med nama,
vrata so včasih bila kar odprta, prosto sva vstopala,
prehajala drug v drugega, redko sva izstopala. Zakaj
je spet zaklenjeno, izgubila sem ključe, ali pa jih morda
sploh nikdar nisem imela, ne vem.

Gledaš ga naskrivaj, v kadru ključavnice počne neke
male reči sam zase, včasih sta si našla skupne posle,
zdaj pa, le poglej se, klečiš na kolenih in plitko dihaš,
opazuješ ga skozi drobno luknjico. Ti si zmeraj nekdo
drug, šepetaš, tudi ko si sam. Jaz sem vedno jaz,
vsaka jaz le jaz in nič več, ne znam igrati, znam le gledati,
znam le prisostovati. Veš, da te gledam. Veš, da sem tu
in te čakam, krut si. Odpri že ta vrata.

DAVID BEDRAČ

Rojen 13. 4. 1978 na Ptiju. Pesnik, profesor slovenščine, publicist, kritik in mentor. Izdal šest pesniških zbirk: *Neskončnost* (1998), *Poezija pomolov* (2002), *Pesmi iz šipe* (2006), *Centimetri sveta* (2010), *Tanka molčanja* (2013) in *Tvoj nakupovalni voziček* (2014).

Alarm

Enostavno je,
če ne potrebuješ ničesar,
če si tako zakopan,
da živiš le notri
in drugi nikakor ne razumejo,
kako si lahko tako živahno miren
in ali je mogoče,
da se dogajaš od znotraj
in skoraj nič navzven.

Enostavno je:
oči daš v nekoga
in se ti pogled zapre
in te nihče ne moti
in te pustijo,
da se za zunaj zbudiš le,
če ti kdo hoče veke preveč odpreti.

Luknje v zidu

Učiti se kupiti. Prešteti evre. Odšteti telo. Shujšati.
Biti kot mornar na ladji trgovine. In močno pljuskniti.
Skočiti v luknjo časovnega sira,
ki ga drži skupaj lepilo tistega trenutka,
ko si kupil brivski aparat, ko si odprl denarnico
in se je prodajalka nasmejala z lepimi črnimi zobmi,
kot bi milijon črncev stalo v njenih dlesnih
in pelo mehko suženjsko pesem
in ji polivalo pomladno deževnico po jeziku.

Učiti se jezika trgovin. Spomladi padati kot dež po izložbah.
Poleti vdreti kot sončni žarki skozi polkna in luknje v zidu.
Pozimi zasnežiti blagajne in police in keramične ploščice.
Jeseni se žrtvovati, kot se barve žrtvujejo za naše osamljene oči.

Učiti se kupiti. Prešteti prste, ki jih še imaš.
In z njimi seči v kozarec z marmelado,
v velik kozarec marmelade brez kozarca in brez vsebine prostora.
In vmes vdihniti in stopiti na mejo vhoda in izhoda.

In nikoli nikamor več iti.

Otroci iz kave

Ne veš, zakaj, a tako je. Vzameš kavo.
 S police jo vzameš in jo položiš v voziček
 in jo gledaš z nasmehom in jo voziš,
 ljubeče, kot svojega rjavega otroka,
 ki se bo nekoč sesul v temni prah ljubezni.

Imeti zavitek kave je kot imeti otroka –
 ko se prvič zagledata, čutita pripadnost
 in potem se pestujeta skozi prste in oči
 in potem se odpeljeta z vozičkom po drevoredu
 moke, sladkorja in velikih škatel z bomboni.

In doma pripraviš kavo z največjo pozornostjo –
 samo v najboljših skodelicah ji dovoliš spati,
 samo najprijaznejši ljudje jo lahko pijejo.

In ko jo siplješ leta za letom iz zavitka,
 ugotoviš, da je tvoj otrok iz vozička zaloputnil z vrati
 in se, polnoleten, za vedno odpravil proč.

Oči so murnova luknjica

Izgubiti. Čelo na poti – ki se je odlomilo s sprednjega dela.
 In skočilo na tla. Se odbilo. Prilepilo na hrbet in se združilo.
 To se sliši. Ko je hrbet v čelu, ko je čelo v hrbtu.
 To se sliši, ko gre takšen človek na pot.
 Ko vstopi v trgovino. Ko išče. Ko gleda.
 Ta ne bo ničesar kupil. Nadzorne kamere zasrbi v steklu,
 elektronika se jim obrne proti prstom.
 Nemirne so. Nemirno sekajo prostore z nevidnimi žarki.
 Da ne bi ta, ki ima čelo in hrbet v enem, česa ukradel.
 Da ne bi. Da ne bi šel mimo. In bi vzel. Ne da bi plačal.
 Da ne bi trgovka zazehala medtem.
 Da si ne bi mesar vrtal po nosu.
 Da ne bi lutke podrl veter.
 Da ne bi, da ne bi ...

Izgubiti. Medveda iz žepa, kobilico iz nog, murna iz oči.
 S travico poriniti v zenico in izbezljati tistega temnega murna.
 Da priteče. Da pride. Da se izstreli na vrh. Da se zatakne.

Kako zazveni rja, ko je jutro?
Kako zazveni mleko, ko se greje v središču zemlje?
Ko se prismodi koža med kože?

Izgubiti: denar, hišo, bazen, obleko, denarnico, banko,
parket, avto, parlament, vrata, preprog, hladilnik.
In vzeti pobarvanko iz globokega otroštva,
barvice, ki si jih pozabil na podstrešju, blizu maternice,
in na novo pobarvati majhnega murna,
narisanega z najtanjšimi črtami.

ANDREJ HOČEVAR

Rojen 30. 5. 1980 v Mariboru. Glavni urednik zbirke *Prišleki* in odgovorni urednik elektronskega medija www.ludliteratura.si (oboje LUD Literatura). Poleg pesmi piše še eseje in kritike o sociobni slovenski poeziji, a tudi glasbeno recenzije in razmišljanja za radio, splet in tisk. Objavil je pesniške zbirke *Vračanja* (2002), *Ribe in obzornice* (2005), *Pesni o kocah in podobnostih* (2007), *Privajanje na svetlobo* (2009) ter *Leto brez idej* (2011).

Vrane

Ko se obrnem k tebi, ležeči
negibno kot moje težke besede,

mi pogled zagrne jata vran.
Njihove nezaupljive oči so

uprte v tisto, kar bi moral gledati jaz,
ki te kličem z napačnimi imeni.

Zakaj ko boš vstala, da nahraniš
skrivnosti pod svojim zbrušenim perjem,

ko boš šla čez dan, kot gre mesec skozi
srce, bodo vrane še vedno tam

namesto tebe in moje oči
se bodo dolgo privajale na

njihovo pepelnato prisotnost,
dolgo se bodo privajale na

tiho nalogo – ko se boš obrnila
k meni in vprašala, kaj delam,

bo moje delo opravljeno.

Privajanje na svetlobo

V vsem je november, hladen
zrak se lepi na otrdelo kožo

kot radovedni prsti.
Vsak večer je majhen poraz, pesem,

ki ne bo nikoli napisana.
Moje telo je začelo govoriti

francosko. Precej slabo ga razumem,
sploh ga ne dohajam in ne vem,

kam gredo moje besede,
zato bi to pesem rad začel znova;

rad bi jo zgrabil in z njo počel,
kot počenjam s tvojim telesom –

toda pesem pred moškim ne leži
vedno tako gola in polna kot ženska.

Spim brez utrujenosti
kot senca pod drevesom,

pod mano se prepletajo korenine
in na veji visi pozabljeno

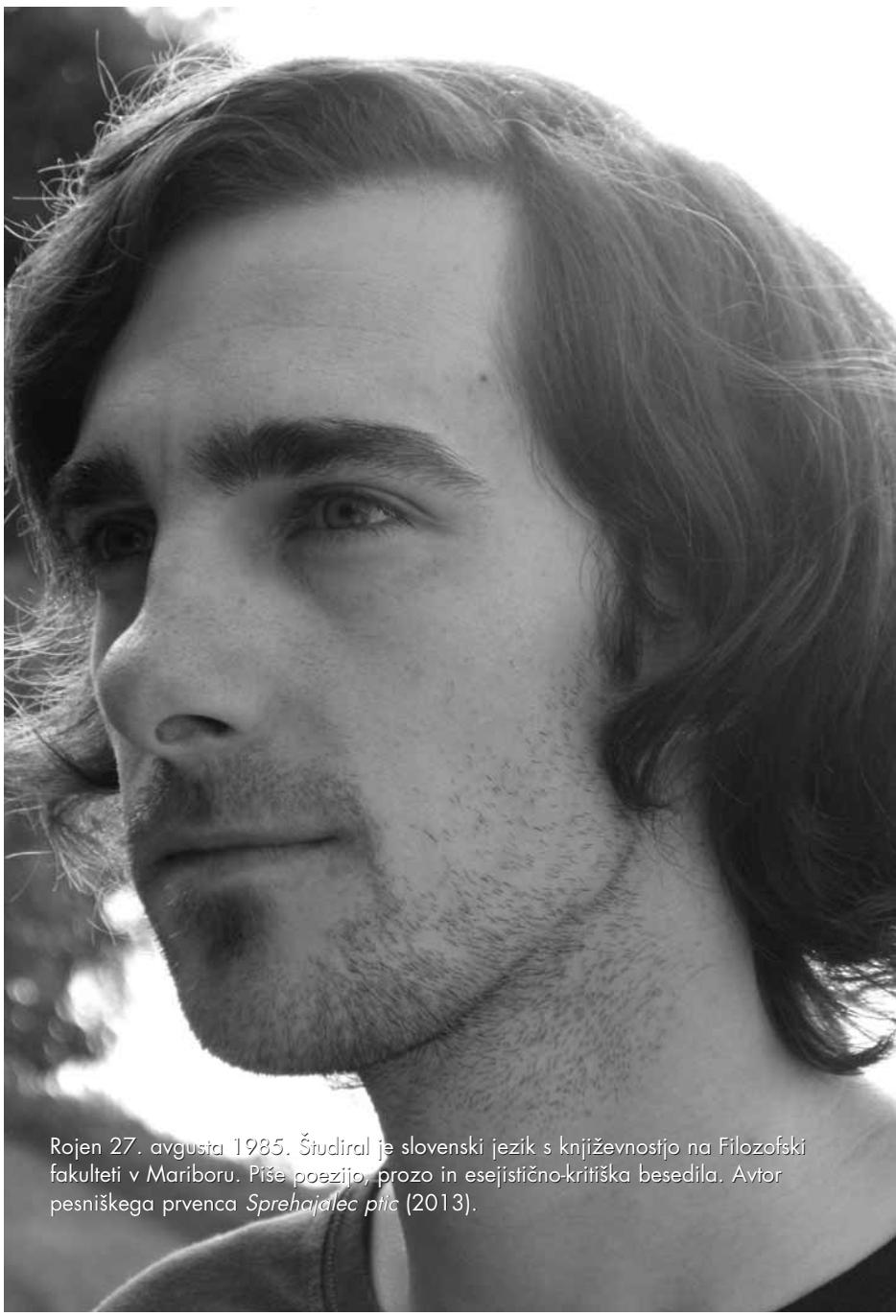
jabolko. Njegova vztrajnost je
rumena in nesmiselna.

Tukaj ni nobene ljubezni – v pesmi
je žensko najteže zamenjati.

Leto brez idej

Tudi če si se dolgo pripravljal in skrbno
shranjeval svoj čas, natančno odmerjen
na posamezne etape, tudi če si dolgo živel
sam ali zjutraj sam vstajal v prepričanju,
da je prvi žafran – ponosen mozolj,
ki skozi poležano listje prebada sito zemljo –
vsaj malo zamoten s prodiranjem na plano,
te spoznanja kljub temu vedno najdejo
nepripravljenega, gola in pohotna
gladko izničijo tvoje prihranke.
Te stvari so dane in se vračajo, opominjajo na
nemoč z besedami narediti nekaj
iz prizora pred oknom:
zvončki so divje napadli zelenico!
Iz jezikov spet izginjajo vse besede
za mirovanje ali opotekanje, dvojnice
sunkov in curkov pa brez prestanka tečejo
nekam navkreber. Med siva debla
se je ujelo brlenje luči, prižganih, da privabijo,
in še malo zadržijo, to pojemanjčo bližino
še enega spokojnega dne:
zvončki so spet divje napadli zelenico!

DENIS ŠKOFIČ

Rojen 27. avgusta 1985. Študiral je slovenski jezik s književnostjo na Filozofski fakulteti v Mariboru. Piše poezijo, prozo in esejistično-kritička besedila. Avtor pesniškega prvenca *Sprehajalec phic* (2013).

*

Zapihal je močan veter in s sabo privalil topli vonj po košutah. Zganil se je trop jelenov, ki je stal na ramenih debel, ter si začel z rogovja pehati kožo, da so njeni koščki prekrili vsa gozdna tla. Zavela je silovita sapa in naplavila dražljivi duh po samicah. Jeleni so pobesneli in se pognali z debel v brezglavi dir, da so topotali in dvigovali krvave, rjave in bledo rumenkaste koščke rogovje kože. Završal je vihar in pomešal vonje, ki jih je praskal, strugal in trgal z vseh strani, žehtelo je po semenu, po sunku toplotne, po potu, po zorenju, ne nazadnje je vedno bolj dehtelo po razpadu, po trohnobi, po gnilobi. Prevladovati je začel vonj po razkroju, hladu in otopelosti, ki vse naježi po ivje: zrak, koščke rogovje kože, debla, košute in jelene, ki ležijo razmetani po pokrajini.

*

Tam je stal travnik. Bil je globoko sklonjen nad srno in se pasel na njej. S svojim zelenim gobcem je ril po ožgani travi kožuhu in pulil rdeče rože mesa. Hlastno je pogoltnil célo jabolko srca, niti svinčenih pečk ni izpljunal.

Tam je stala češnja. Pletla je gnezdo iz vrabcev in škorcev. Ležali so okrog nje kot odprte ostrige, iz katerih so srate kradle sive bisere.

Tu in tam je ležal človek. Na njegovih udrtih prsih so se poznala podivjana kopita puške, na kateri je še maloprej jahal.

Pantavec

Stena visi s križa, prislonjena je ob stol, pleten iz šibja. Modra čepica, moder predpasnik, sivi lasje, sive oči, karirasta srajca in šibje, zapleteno med prste. Šibnata košara ga plete v moj spomin.

Pantavec se imenuje to šibje. Nekoč mi je iz njega naredil lok in iz trstik sulice. Napel sem tetivo in sestrelil nebo, da se je krvaveče skrivilo za prepleteni gozd. Veje ga pletejo v moj spomin.

Pantavec je rumeno gibko šibje, raslo je nedaleč stran od naše hiše. Tam ga je rezal. Tudi takrat, ko se je krvaveče nebo skrivalo za prepletenim gozdom, da, tudi takrat. Veje ga pletejo v moj spomin.

Križ visi s stene, ob katero je prislonjen stol, pleten iz šibja. Modra čepica, moder predpasnik, ivje na rumenem šibju,

ki poganja izpod čepice,

ki raste iz oči,

ki štrli iz srajce

in plete s svojimi rumenimi štrclji moje prste v molitev.

*

Ustreliš ptice v sebi in jih nagačiš. Postaviš jih na stene, drugim na ogled. Vendar se ti zdaj zdijo drugačne, zdijo se ti tuje, ponarejene, kot da niso tvoje in nikdar niso bile tvoje. Namesto živih oči se jim svetijo stekleni ponaredki, namesto ostrega kljuna te kljuva topa praznota. Namesto prhutanja kril so le otrplo dvignjene peruti, kakor da so zmrznile v ledu zraka. Pridejo dnevi, ko si ne upaš sestreliti nobene, ker so še premajhne in nebogljene. Včasih pa pridejo dnevi, ko sestreliš celo jato, da padajo z votlostjo ptiče hišice. Z njimi polniš bele stene svoje hiše in čakaš na obiskovalce. Ni ti pomembno, koliko jih pride, že en je dovolj, da s sabo prinese nebo, na katerem bodo znova zaprhutale tvoje ptice.

*

Ljudje si želijo nazaj v cimprane hiše, v hiše iz blata, v hiše, krite s slamo. Vsak dan postopajo pred edino takšno hišo v vasi, ki je še ostala od takrat. Vsak dan se ustavijo pred njo, vijejo roke, se prestopajo, mencajo, se obotavljamjo in grejo znova zamišljeno naprej. Vsak dan. Ko jih tako opazujem, njih in svet, začutim, da so tla pod mano postala mehka, skoraj voljno mehka. Vsak dan se mi zdijo mehkejša, dokler ne ugotovim, da se pogrezam v živo blato hiše, ki ima preveč slame, da bi v njej lahko našel rešilno bilko.

*

Mož je živčen korakal po sobi gor in dol. Že ves razjarjen je lomastil po prostoru gor in dol. Vso sobo je premeril po dolgem in počez, stopal je iz kota v kot, gor in dol. Ustavil se je in nejevoljno ošnil v kotu sedeča zatekla lica, ki so jokala zobobol. Obstal je za trenutek, nato je spet drobil po sobi gor in dol. Lica so vekala in zatekala, da že več ni bilo prostora, da bi hodil gor in dol.

Kot vsak večer je iz žepa potegnil sukanec. En konec je zavezal za kljuko, drugega za kazalec na uri. Zaloputnil je vrata.

Kot vsako noč je izpuljeni kazalec nastavil pod vzglavnik, da mu miš v zameno prinese denar.

Kot vsako jutro je vstal z zobobolom in jel hoditi po sobi gor in dol.

*

Zima, težka siva mrena, je prekrila nebo in mrtvico, ki samo še slepo bolščita. Narava se je nemudoma brez sramu slekla do golega. Nas pa je zmrazilo ob pogledu na slepoto, zato smo se oblekli v hiše.

PODATKI O PRVIH KNJIŽNIH IZDAJAH IZBRANIH PESMI

Rudolf Maister. *Oltar, Ljubljanska roža, Roženkraut*: Poezije, Ig. Pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg, Ljubljana 1904; *Završki fantje*: Kitica mojih, Tiskovna založba Maribor, Maribor 1929

Stanko Majcen. Zbrano delo slovenskih pesnikov in pisateljev, Stanko Majcen, Prva knjiga, DZS, Ljubljana 1994 (kritična izdaja pesniškega opusa)

Janko Glazer. Zaradi različnih redakcij Glazarjevih pesmi smo upoštevali izdajo: Janko Glazer, Pesmi, Založba Obzorja 1993, v uredništvu Alenke Glazer

Edvard Kocbek. *Konec igre*: Poročilo, Založba Obzorja, Maribor 1969; *Prisluhnite* (Pentagram), *Moja Evridika* (Žerjavica), *Na vratih zvečer* (Nevesta v črnem); vse tri zbirke objavljene šele v Zbranih slovenskih pesnikov in pisateljev, Edvard Kocbek, Druga in Četrta knjiga, DZS, Ljubljana 1991

Branko Rudolf. *Žvegla potepuhova*, Založba Obzorja, Maribor 1960

Kajetan Kovič. *Čreda, Zima*: Ogenjvoda, Cankarjeva založba, Ljubljana 1965; *Bezgove ure, Dežela nerojenih*: Labrador, Cankarjeva založba, 1976; *Je...?*, Dežele, Cankarjeva založba, 1988

France Forstnerič. *Vnuk, Selitev gozdov, Pohod besed*: Dolgo poletje, DZS, 1968; *Izbiranje: Pijani kurent*, Založba Obzorja, 1971

Slavko Jug. *Staro mesto, Ladja na kateri mene ne bo, Beseda, Hvalnica*: Kanarčkovi škorjni, Založba Obzorja, Maribor 1981; *Dočakal sem jutro*: Verzi, Založba Obzorja, Maribor 1958

Erika Vouk. *Belina*: Opis slike, Založba Litera, Maribor 2002; *Po jugu diši, ki diha svoj ritem, Kot šepajoča starka*: Album, Mladinska knjiga 2003; *Barva*: Valovanje, Založba Litera, Maribor 2004, *Koitus, Anima*, DZS, Ljubljana 1990

Herman Vogel. *Podatki, Bršljan*: Razdalje rastejo, Založba Obzorja, Maribor 1968; *Romantika je iz groba vstala, Plot*: Romantika je iz groba vstala, Mladinska knjiga, Ljubljana 1974; *Beseda in kamen*: Osoje, Mladinska knjiga, Ljubljana 1997

Andrej Brvar. *Pesem*: Slikanica: Založba Obzorja, Maribor 1969; *Vrnitev iz JLA ali slovo od mladosti*: Pesnitve in pesmi, Založba Obzorja, Maribor 1990

Danica Križanič Müller. *Jasmin, Doseganje glasu*: Doseganje glasu, Založba Obzorja, Maribor 2001; *Še kar zapišem, postane brezglasno, Ki pravi, da je plamen, Življenje se niža*: Odprta praznina, Založba Pivec, Maribor 2009

Lidija Gačnik Gombač. Pokrajina vrtnic, Založba Litera, Maribor 2011

Borut Gombač. *Za zadnjim vagonom*: Sence in sinkope, Založba Litera, Maribor 2007; *List*: Razblinjene dlani, Subkulturni azil Maribor, Frontier 022, Maribor 2003

Petra Kolmančič. *P(ł)ast za p(ł)astjo*, Založba Pivec, Maribor 2014

David Bedrač. *Alarm*: Centimetri sveta, Založba Litera, Maribor 2010; *Luknje v zidu, Otroci iz kave, Oči so murnova luknjica*: Tvoj nakupovalni voziček, Beletrina, Ljubljana 2014

Andrej Hočevan. *Vrane. Privajanje na svetlobo*: Privajanje na svetlobo, Literatura, Ljubljana 2009; *Leto brez idej*: Leto brez idej, Šerpa, Ljubljana 2011

Denis Škofič. Sprehajalec ptic, Beletrina, Ljubljana 2013

orka^{mk}

**Knjiga naj bo sekira
zamrzlemu morju v nas!**

(F. KafkA)

orka^{nic}

**18. Slovenski dnevi knjige v Mariboru
Ko te napiše knjiga 2015**

Spoštovani,

če so vam Dialogi všeč in bi jih radi redno prebirali,
se lahko nanje naročite. Cena številke za naročnike je
4,00 evre.

Revija izhaja sedemkrat na leto, naročnina se plačuje
enkrat v letu.

Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov:

DIALOGI, Založba Aristej, p.p. 115, 2116 Maribor ali na
telefaks 02 252 18 97. Naročite se lahko tudi
po telefonu 02 250 21 93, elektronski pošti
info@aristej.si ali preko spletne strani www.aristej.si

NAROČAM REVIVO DIALOGI

IME IN PRIIMEK _____

NASLOV _____

POŠTA _____

TELEFON _____

DATUM _____

PODPIS _____